

UNIVERSITETET I OSLO

Institutt for lingvistiske og
nordiske studier

Subjektsellipser

Fins pro i norsk talespråk?

Masteroppgave

Karine de Vibe

Stjernholm

1. mai 2008

Forord

Først og fremst vil jeg takke veilederen min, Jan Terje Faarlund, for all hjelp og inspirasjon. Deretter vil jeg rette en stor takk til Tekstlaben og alle som jobber der. Jeg kunne aldri skrevet denne oppgava uten dere. Det måtte mange timer med transkribering til før jeg skjønnte at subjeksellipser var et tema å satse på. Spesielt vil jeg takke Arne Martinus for uvurderlig hjelp i innspurten, og Åshild fordi du er deg. Takk for at dere har holdt ut! Aller sist må jeg rette en stor takk til min storebror Fredrik for det utrolige engasjementet du har hatt for oppgava mi. Med din døgnåpne hjelpetelefon har jeg kunne sette oppgava i Latex, og det har vært lærerikt og kjempemoro.

Innhold

1	Innledning	1
1.1	Tema og forskningsspørsmål	1
1.2	Materialet og innsamling av data	2
1.3	Ellipser i litteraturen	4
1.4	Disposisjon	5
2	Teori	7
2.1	Teoretisk bakgrunn	7
2.2	Pro	10
2.3	Avgrensning av setninger i talespråk	11
2.4	Ellipser	12
2.5	Subjektet og subjektplassene	16
2.6	Grammatikalitet og akseptabilitet	19
2.7	Subjektsellipser og syntaktisk plassering	19
2.8	Pro i et pro-drop-språk	22
3	Analyse	25
3.1	Transkripsjon	26
3.2	Ikke-tematisering eller subjektsellipser/pro som tåkelegger	26
3.2.1	Tildekt subjekt	27
3.2.1.1	Eksempler	27
3.2.1.2	Analyse	28
3.2.2	Ikke-tematisering	30

INNHold

3.2.2.1	Eksempler	31
3.2.2.2	Analyse	34
3.3	Subjektsellipser/pro med arbitrær referanse - utvidelse av referansen .	39
3.3.1	Eksempler	40
3.3.2	Analyse	42
3.4	Subjektsellipser/pro i respons eller ekkosetninger	45
3.4.1	Eksempler	45
3.4.2	Analyse	48
3.5	Subjektsellipser/pro som anaforisk pronomen	54
3.5.1	Eksempler	55
3.5.2	Analyse	55
3.6	Subjektsellipser/pro som formelt subjekt	58
3.6.1	Eksempler	58
3.6.2	Analyse	59
3.7	Subjektsellipser/pro og etterhengt subjekt	65
3.7.1	Eksempler	65
3.7.2	Analyse	66
4	Formelle forhold	69
4.1	Syntaks	69
4.2	Semantikk	79
4.3	Referanse	80
5	Oppsummering og konklusjon	83

Kapittel 1

Innledning

1.1 Tema og forskningsspørsmål

Temaet for denne oppgava er setninger i norsk talespråk som ikke har noe subjekt realisert i fonetisk form (heretter PF, etter engelsk «Phonetic Form»). Jeg vil ta utgangspunkt i en hypotese om at disse setningene har et grammatisk subjekt i dypstrukturen som ikke realiseres i PF. Forskningsspørsmålet mitt blir derfor om det kan sies å være et (lille) pro i norsk talespråk. Når er det i så fall mulig å bruke pro i norsk? Og når er det ikke mulig å bruke pro i norsk? (Jeg skriver mer om pro i 2.2.)

I analysen min ser jeg på 33 setninger som ikke har noe hørbart subjekt. Vanligvis kalles utelatelser generelt for *ellipser* i språkvitenskapen. Jeg vil diskutere hva vi skal legge i begrepet *ellipser* når utelatelsen trolig skjer i den fonetiske, og ikke i den grammatiske komponenten. Jeg vil også prøve å kartlegge åssen subjektshellipser brukes, hva som er de syntaktiske forutsetningene for dette, og om det kan forsvares å si at det fins et usynlig pronomen (altså pro) i dypstrukturen til disse setningskonstruksjonene.

Det er kontroversielt å hevde at subjektløse setninger er mulig i norsk. Subjektsskravet i norsk anses som ufravikelig (se f.eks. Åfarli og Eide 2003), og er på mange måter et fundament i tradisjonell norsk grammatikk. Dataene mine i denne

1.2. Materialet og innsamling av data

oppgava viser likevel at subjektsellipser er relativt utbredt i norsk talespråk.

I artikkelen «Ellipsens syntaktiske struktur» (Nygård & al. 2008) skriver Nygård, Eide og Åfarli at det er ukontroversielt å hevde at det fins fonetisk urealiserte elementer og projeksjoner i den mentale representasjonen av en setning, men at dette likevel er et standpunkt som møter stor uvilje. De skriver at det blir framholdt som et ideal å kunne analysere språkstruktur uten å måtte anta tomme eller usynlige elementer. Nygård & al. viser til at tradisjonelle grammatikkmodeller gjerne bygger på at det er et tosidig forhold mellom form og mening i språket. Blant annet ser Ferdinand de Saussure på et tegn i språket som en form med betydning. Med dette som utgangspunkt kan det være vanskelig å hevde at det eksisterer språklige betydningselementer som ikke har et lydlig (eller grafisk) uttrykk, altså form. Å forholde seg til syntaks som ikke er representert som lyd, krever aksept for at ikke all betydning uttrykkes i et én-til-én-forhold med form. Og som Nygård & al. også skriver, viser talespråkssyntaksen at tegnbaserte modeller er klart utilstrekkelige (Nygård & al. 2008, 182-183).

Denne oppgava er skrevet innafor et generativt rammeverk, og jeg forutsetter at leseren kjenner til grunnbegrepene i generativ syntaktisk teori.

1.2 Materialet og innsamling av data

Analysen min er basert på norsk talemål. Jeg har brukt talemålskorpus som er utvikla ved Tekstlaboratoriet på Universitet i Oslo: NoTa-Oslo (heretter Nota)- og BigBrother-korpuset (heretter BB). Nota er et talespråkskorpus som består av intervjuer og samtaler med 166 informanter født og oppvokst i Oslo og Oslo-området. Informantutvalget er representativt med hensyn til alder, kjønn, bosted og utdanning. Nota består av drøyt 900 000 ord som er ortografisk transkribert og morfologisk tagga. Opptakene er gjennomført i perioden 2004-2006.

Se forøvrig <http://www.tekstlab.uio.no/nota/oslo/index.html>

BB-korpuset er et talespråkskorpus som består av den første sesongen med BigBrother som blei sendt på TVNorge i første halvår av 2001. Informantene snakker

ulike dialekter, men de kommer primært fra Østlandet. De er i alderen 23-36 år. Jeg har ikke brukt transkripsjonen som foreligger av BB i dag. Den er i ferd med å oppdateres, så jeg har hørt gjennom episodene og transkribert sjøl.

Se forøvrig <http://www.tekstlab.uio.no/nota/bigbrother/>

Informantene jeg har brukt, snakker stort sett en variant av standard østlandsk. Jeg har ikke som formål å kartlegge dialektal variasjon i denne oppgava, men jeg vil likevel nevne at det kan se ut som om muligheten til å utelate subjektet i PF varierer *individuell*. At muligheten til å bruke (et eventuelt) pro i stedet for et fonetisk realisert subjekt, kan variere fra I-språk til I-språk. (Se mer om I- og E-språk i avsnitt 2.4.) Det er vanskelig å bygge en syntaktisk teori på et talemålskorpus fordi korpuset ikke vil inneholde noen informasjon om hvilke setninger som er ugrammatiske. Det vil likevel være vanskelig å argumentere for at disse setningene ikke er grammatiske ifølge, i hvert fall flere individuelle, internaliserte grammatikker. (Jeg skriver mer om grammatikalitet i 2.6.)

De fleste eksempla mine er fra Nota-materialet, og eksempla på subjektsellipser i korpusene er mange. Det er ikke lett å finne fram til ellipsene fordi de er helt umarkerte i kontekst. Det gjør datainnsamlinga komplisert at man bare kan søke opp kortere sekvenser om gangen i søkegrensesnittet til Nota, og det går ikke an å søke på ledd som er utelatt fra PF. Etter hvert har jeg likevel funnet noen strategier for å øke hyppigheten av funnene mine. For det første har jeg hørt gjennom store mengder med løpende tale. I tillegg har jeg lagt merke til at subjektsellipser gjerne kommer etter *ja, jo* eller *nei* initialt i setninger. Når jeg søker på disse ordene, får jeg mange treff. Faren ved å søke opp subjektsellipser på denne måten, er at jeg kan komme til å få en overrepresentasjon av én type subjektløse setninger, noe som igjen kan føre til at jeg får feil inntrykk av hva som er mest hyppig. Jeg mener likevel at det er et mindre problem i denne oppgava, fordi oppgava ikke har et kvantitativt fokus.

Jeg har ikke funnet eksempler som representerer andre bruksmåter av pro enn eksempla i oppgava viser. Jeg har hørt gjennom store mengder materiale, og eksempla jeg finner er stort sett variasjoner over samme tema som eksempla jeg har

1.3. Ellipser i litteraturen

tatt med her.

Når jeg hører gjennom korpusene, er det av og til vanskelig å høre om subjektet faktisk er fonetisk realisert eller ikke. De eksempla jeg har tatt med, har jeg hørt gjennom flere ganger. I tilfeller hvor jeg har vært usikker på om jeg hører et subjekt, har jeg forkasta eksemplet. Men sjøl om jeg skulle ha tatt med noen eksempler hvor subjektet egentlig er realisert i PF, spiller det egentlig ingen rolle for problemstillinga i denne oppgava. Dersom det ikke er mulig for meg å høre et uttalt subjekt etter å ha hørt en setning mange ganger, har det trolig heller ikke vært mulig for tilhøreren i samtalen, gitt at dette ikke skyldes dårlig teknisk kvalitet på opptaket, og da kan vi igjen stille spørsmålet om det egentlig kreves et fonetisk realisert subjekt der. (Dette skriver jeg mer om i 2.8.)

Formålet med denne oppgava er ikke å finne ut hvilke ytre faktorer som påvirker bruken av subjektsellipser/pro. Med *ytre faktorer* mener jeg hvor godt informantene kjenner hverandre, alderen på informantene, åssen de opplever talesituasjonen, om den oppleves som anstrengt eller avslappa og så videre. Disse faktorene kunne vært et eget tema for et annet prosjekt. Det er likevel vanskelig å ikke nevne at det kan virke som at samtalene som er litt «løser» i forma, altså litt mer avslappa eller uformelle, har en høyere forekomst av subjektsellipser enn de litt mer formelle eller anstrengte samtalene. Det kan igjen se ut som dette henger sammen med blant annet hvor godt informantene kjenner hverandre, forholdet dem imellom etc. Dialogen i BB-materialet er sterkt prega av at informantene omgås hverandre, og ingen andre, hele døgnet. Jeg vil nødig si noe om hyppighet, men den løse, intime dialogen i BB ser ut til å øke forekomstene av subjektsellipser. Men også her varierer bruken mye fra person til person.

1.3 Ellipser i litteraturen

Det er ikke skrevet mye om subjektsellipser i norsk talespråk, og jeg har derfor lite å støtte meg på i denne analysen. Ideen om at det ligger et pro bak ellipsene, er nevnt for svensk i blant annet (Platzack 1998). Ellers er mitt inntrykk at mye som

er skrevet om elliptiske konstruksjoner generelt, bærer preg av at dette er et felt med lav status. I forbindelse med TAUS-undersøkelsen blei elliptiske konstruksjoner undersøkt spesielt, og der blei de kalt *setningsfragment*. «Et SF [setningsfragment] kan som regel lett bygges ut til fullstendig S [setning] bare ved supplerings, og ofte fins det materialet som skal til, i den nærmeste konteksten.» (Hanssen, Hoel, Jahr, Rekdal og Wiggen 1978, 49) Bare ordet *fragment* gir assosiasjoner til at det mangler noe for å få helhet. I (Hanssen & al. 1978, 61-62) deles ellipsene ytterligere opp i *avbrudd* og *utelatelser* som kalles *feilkategorier*. Sjøl om forfatterne påpeker at de ikke ønsker å bruke dette normativt, gir det negative konnotasjoner å omtale noe som «feil».

I *Subject ellipsis in embedded clauses in English* (Haegeman og Ihsane 1998, 121) kaller forfatterne setninger uten et fonetisk realisert subjekt, for *dagbokstil*. Dette er også en ordbruk som signaliserer lavere status. Dagbøker er subjektive, uhøytidelige og er egentlig ikke beregna på et publikum.

I (Nygård 2004) diskuteres begrepene *kjernespråk* og *periferi*. Der står det at det i generativ grammatikk har vært en tradisjon for å sortere fragmentariske talespråksytringer (som ellipser) til periferien av språket, og at «begrepet kjernegrammatikk konnoterer at dette dreier seg om den viktige delen av språket og språkstudiet. Periferien konnoterer noe mindre sentralt.» (Nygård 2004, 5)

1.4 Disposisjon

I neste seksjon (2) diskuterer jeg noen teoretiske aspekter rundt bruken av subjektsellipser. Jeg vil blant annet diskutere åssen vi kan avgrense setningsenheter i talespråk (2.3), hva slags status ellipsene bør ha i grammatikken (2.4) og åssen vi skal tolke ellipsene i forhold til begrepene grammatikalitet og akseptabilitet (2.6). Jeg vil også diskutere hva syntaktisk plassering betyr for bruken av subjektsellipser, og åssen dette har prega mye av forskninga på emnet. Videre vil jeg drøfte noe av litteraturen som er skrevet i forbindelse med subjektsellipser i germanske språk og pro-drop, og jeg vil diskutere hva jeg mener er viktig å bygge videre på av dette (2.7).

1.4. Disposisjon

Til slutt i teorikapitlet vil jeg se litt på hva som er skrevet om «reelle» pro-drop språk for å se om noe av argumentasjonen der kan være relevant for min analyse (2.8).

I seksjon 3 analyserer jeg bruk av subjektshellipser i norsk talespråk. Jeg har sett at subjektshellipsene har et overraskende stort bruksområde, og brukes systematisk. I de forskjellige kapitlene i analysen kommer jeg borti ulike argumenter for og imot et eventuelt grammatisk subjekt, altså pro, og i hvert kapittel vil jeg drøfte dette i lys av de forskjellige eksemplene.

I seksjon 4 prøver jeg å oppsummere subjektshellipsenes syntaktiske distribusjon, samt åssen valg av referanse i sammenhengen og bruk av subjektshellipser kan henge sammen.

Til slutt vil jeg presisere at jeg ikke skriver om subjektløse setninger som imperativsetninger, setningskonjungering og setninger med infinitte verb. Jeg skriver om deklarativsetninger og interrogativsetninger med finitt verb.

Kapittel 2

Teori

2.1 Teoretisk bakgrunn

Norsk er et V2-språk, noe som vil si at høyst ett setningsledd kan komme før det finitte verbet i utsagnssetninger. (Se for eksempel Holmberg og Platzack 1995, 73). Det er også vanlig å si at norsk har et absolutt subjektskrav. Subjektskravet regnes som en del av *projiseringsprinsippet* som utvides med en egen regel for subjektet, «det utvidede projiseringsprinsippet» (EPP «The Extended Projection Principle»). Åfarli og Eide formulerer projiseringsprinsippet på følgende måte:

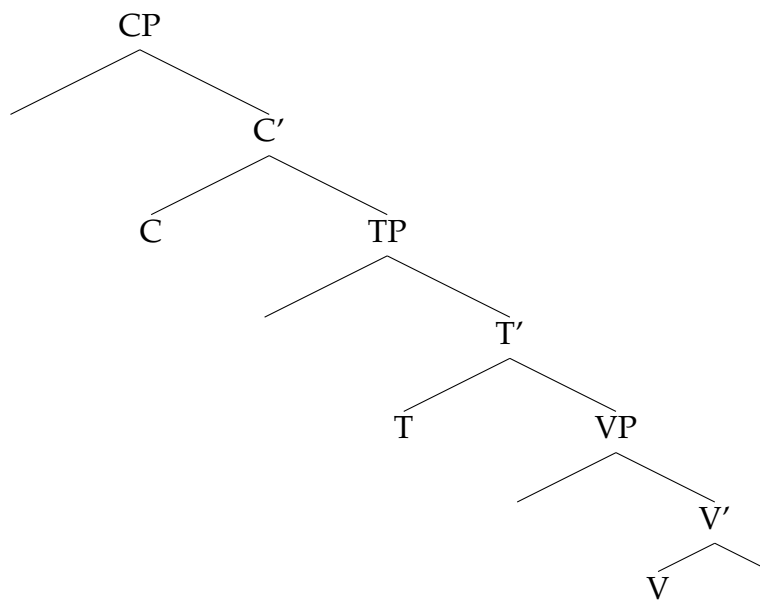
[. . .] argumentstrukturen til en leksikalsk kjerne, normalt et verb, *skal* realiseres i syntaksen, hvilket betyr [at] alle verbets obligatoriske semantiske roller (Theta-roller, θ -roller) må deles ut og være syntaktisk synlige. (Åfarli og Eide 2003, 101, forfatterens uthevelse)

EPP er altså en regel som knytter subjektet til et predikat (Holmberg og Platzack 1995, 23-24). Argumentstrukturen til et verb avspeiler verbets semantiske innhold og danner grunnlaget for setningsstrukturen. Dette skjer ved at argumentstrukturen uttrykkes gjennom verbets theta-roller/semantiske roller som realiseres i syntaksen via projiseringsprinsippet (Åfarli og Eide 2003, 45). *Subjektsposisjonen* er theta-fri når verbet ikke semantisk krever et subjekt, det vil si at verbet ikke deler ut noen theta-rolle til et eksternt argument, og det heller ikke eksisterer noen andre DP-er i setninga

2.1. Teoretisk bakgrunn

som kan flytte til subjektsplassen for å oppfylle EPP. Når subjektsplassen er theta-fri, oppfylles subjektskravet ved at det settes inn et formelt subjekt (*det*) (Se f.eks. Åfarli og Eide 2003, 191-193). Et formelt subjekt har altså ingen theta-rolle og er semantisk tomt. På denne måten oppfylles subjektskravet i norsk, uavhengig av verbets argumentstruktur. Ekspletivet fyller et syntaktisk «hull» i syntaksen, og forhindrer at EPP brytes.

Jeg antar følgende standard setningsstruktur for norsk (se f.eks. Åfarli og Eide 2003):

Figur 2.1: *Utgangspunkt for analyse av norsk setningsstruktur.*

Verbet og verbets theta-roller basegenereres i V-projeksjonen, som er en leksikalsk projeksjon («ein leksikalsk projeksjon [...] står over det vi kan kalle eit leksikalsk innhaldsord [...]» (Åfarli og Eide 2003, 60)). I T-projeksjonen, som er en funksjonell projeksjon («[...] d.v.s. ein projeksjon av eit grammatisk funksjonselement [...]» (Åfarli og Eide 2003, 35)), sjekker verbet et tempustrekk [T], og i C-projeksjonen, som også er en funksjonell projeksjon, sjekker verbet et finitttrekk [F]. Når alle setningsledda har sjekka sine trekk, ender vi opp med norsk leddstilling. I denne oppgava støtter jeg meg til analysene av norske setninger som det er framstilt i blant annet (Åfarli og Eide 2003) og (Holmberg og Platzack 1995).

Det er finitttrekket [F] i C som avgjør om en setning må ha et fonetisk realisert subjekt eller ikke i norsk. «The abstract feature [+F] is made phonetically visible by virtue of governing a phonetically realized category with nominative Case.» (Holmberg og Platzack 1995, 44) Finitte verb, det vil si verb med trekket [+F] må altså ha et fonetisk realisert subjekt, mens infinitte verb, med trekket [-F], ikke har krav om et fonetisk realisert subjekt.

I (Åfarli 2002) argumenteres det for at det er gode grunner til å hevde at subjektskravet er universelt, og at:

«det [er] naturlig å oppfatte dette [at den basale grammatiske kompetansen er den same for alle menneske (gitt i UG)] som ein påstand om at setningar eller setningsaktige einingar som uttrykker ein proposisjon i kva som helst språk, set tilsvarande subjektskrav, d.v.s. at subjektskravet er universelt» (Åfarli 2002, 252)

Dette betyr i så fall at alle språk har et subjektskrav, men at bare noen har et krav om at subjektet må være synlig i PF. (Åfarli 2002, 253) viser til (Safir 1985) som foreslår en parameter for om et gitt språk krever fonetisk realisering av subjektet eller ikke når verbet har sjekka [+F].

Nominative Case must be phonetically realized where it is assigned. (Safir 1985, sitert i Åfarli 2002, 253)

Norsk har altså positiv verdi med hensyn til denne parameteren, som medfører at når et verb har mottatt trekket [+F], må nominativ kasus gis til en DP som også er realisert fonetisk. Det spesielle med dataene i denne oppgava, er at de er setninger med et finitt verb, men subjektet er allikevel ikke er fonetisk realisert. Jeg vil blant annet undersøke om jeg kan argumentere for at subjektet er realisert i syntaksen i disse setningene, på tross av at de ikke synes i PF. Analysen min i denne oppgava vil dermed utfordre tanken om at subjektskravet alltid må realiseres også i PF i norske setninger som har et finitt verb.

Å være syntaktisk synlig er ikke det samme som å være fonetisk realisert. Det ser vi blant annet i bruk av PRO i infinitivkonstruksjoner (som altså har infinitt verb).

2.2. Pro

PRO er ikke det samme som *pro* som jeg skriver om her, men PRO er syntaktisk synlig sjøl om det ikke er realisert fonetisk. Eksempelet under (1) viser dette:

- (1) Jon_i liker å PRO_i reise.

Både *reise* og *like* har eksterne roller som må deles ut til en DP. Et argument kan bare ha én theta-rolle, og den fonetisk realiserte DP-en i setninga her, *Jon*, har allerede mottatt den eksterne rolla til *like*, og kan ikke motta den eksterne rolla til *reise* også. Derfor må vi anta et fonetisk tomt subjekt som kan motta theta-rolla til *reise*, altså PRO.

2.2 Pro

Det er vanlig å kalle det grammatiske subjektet for *pro* i språk som ikke har noe krav om et fonetisk realisert subjekt når verbet sjekker [+F], såkalte *pro-drop-språk* som for eksempel italiensk og spansk. Noe forenklet kan man si at *pro* spiller samme rolle i finitte setninger i *pro-drop-språk* som PRO gjør i infinitivkonstruksjoner. Gjennom analysen i denne oppgava vil jeg vise at det er gode grunner for å si at vi har en variant av *pro* i norsk talemål også, sjøl om *pro* i norsk fungerer annerledes enn *pro* i *pro-drop-språk*. I *pro-drop-språk* kan *pro* altså fungere som subjekt i setninger med finitte verb. Italiensk og spansk vil i så fall ha negativ verdi for den parameteren som blei omtalt i Åfarlis artikkel (Åfarli 2002), i motsetning til norsk som skal ha positiv verdi. I eksemplet under (2) ser vi en spansk setning med *pro*:

- (2) *Siempre habla de si mismo.* (siempre **pro** habla de si mismo)
alltid prater-3.p.-ent. om seg sjøl
Han/hun prater alltid om seg sjøl.

At *pro* er usynlig, vil si at det er syntaktisk synlig, men ikke realisert i PF. *Pro* har de samme egenskapene som personlige pronomen; *pronomen* er definert som en samling av grammatiske trekk, som kjønn, tall og person (Se f.eks. Platzack 1998, 105).

I og med at pro skal ha de samme egenskapene som et pronomen, er det relevant å drøfte om pro er et leksikalsk element som er lagra i leksikon som et vanlig pronomen, eller ikke. Jeg vil skissere opp to ulike muligheter. Enten er pro et leksikalsk element på lik linje med et vanlig ord, bortsett fra at det ikke realiseres i PF. I så fall hentes det inn i syntaksen fra leksikon og oppfører seg som en vanlig DP helt fram til PF. Den andre muligheten er at pro i norsk bare blir et navn på muligheten til å ikke uttale subjektet når subjektsreferansen er underforstått, og at dette er noe som bare skjer i PF uten at leksikon er involvert. I det siste tilfellet skjer sjølve utelatelsten som en stryking i PF. Da må vi i så fall tenke oss at en vanlig subjekts-DP blir generert inn i syntaksen, men blir strøket rett før PF, eller akkurat når man sier setninga (spell-out). Dette blir en motsetning til om vi antar at pro er en del av leksikon. Da genereres pro inn i syntaksen som et element som aldri er ment å uttales. Hvis vi antar pro i norsk, antar vi at ellipsen på et vis er forutbestemt i syntaksen, og at den ikke bare kommer til i PF.

2.3 Avgrensning av setninger i talespråk

Jeg bruker CP (Complementizer Phrase) som utgangspunkt når jeg definerer *setning* her. I og med at eksempla mine i analysen ikke har noe subjekt i PF, betyr det at jeg ikke har noe synlig bevis for at verbet har flytta ut av VP.¹ Det er vanlig å regne med at verbet flytter ut fra V for å knytte seg til en subjekts-DP (McCloskey 1997), 226. Siden vi ikke kan se (høre) noe subjekt i synlig syntaks her (altså i PF), er det altså usikkert om verbet faktisk har flytta ut av V-domenet i disse eksempla her. Jeg vil likevel argumentere i denne oppgava for at verbet i eksempla mine (og vanligvis subjektet hvis ikke et annet ledd er topikalisert), har flytta til C-domenet. Det er ikke flyttinga fra V- til C-domenet som er kontroversiell for eksempla her.

¹Åfarli argumenterer i (Åfarli og Eide 2003) for at verb i norsk flytter til T for å sjekke tempus, før det flytter videre til C i hovedsetninger, og blir stående i T i leddsetninger. I (Holmberg og Platzack 1995) argumenteres det for at det ikke egentlig fins empiri som tilsier at verbet på et tidspunkt virkelig flytter til T i skandinaviske språk. Jeg følger i utgangspunktet analysen til Holmberg og Platzack her.

«Our description predicts that the tensed verb is forced to move to C in main clauses of a V2-language to lexicalize [+F] [...]» (Holmberg og Platzack 1995, 45) Det kontroversielle med eksempla i analysen min er at de ikke har noe subjekt i PF.

2.4 Ellipser

Jeg vil definere ellipser med utgangspunkt i (Hanssen & al. 1978), 61, der det kalles *utelatelser* når det foreligger ledd eller deler av ledd som er utelatt der det ifølge normativ grammatikk skulle vært tilstede. Eksemplet under (3) er fra analysen min, og viser en subjektshellipse (jeg markerer ellipsen med (...)):

(3) (...) skal ut og jogge i dag

Det er vesentlig for analysen min at jeg skiller mellom ellipser som skjer utelukkende i E-språket, og ellipser som har ulik status i E- og I-språket. I- og E-språk er nært knytta til begrepene kompetanse og performanse, som formuleres på denne måten i (Chomsky 1965):

We thus make a fundamental distinction between *competence* (the speaker-hearer's knowledge of his language) and *performance* (the actual use of language in concrete situations). (Chomsky 1965, 4 forfatterens uthevelse)

I-språket er den individuelle internaliserte kunnskapen språkbrukeren har om språket sitt, «The I-language is a state of the mind/brain.» (Chomsky og Lasnik 1995, 17). E-språket er faktisk produsert språk.

Jeg argumenterer for at setningene i analysen min har en spesiell status ved at de er generert av I-språket, det vil si den internaliserte grammatikken. Denne statusen har ikke ellipser som bare skjer i E-språket, noe jeg vil kalle E-språksellipser (heretter EE). En EE følger ikke noen egne syntaktiske regler fordi ellipsen utelukkende skjer i E-språket. Den er ikke syntaktisk motivert. En EE handler om at et eller annet ikke blir uttalt, at utelatelsen er umotivert og fører til at E-språkssyntaksen er mangelfull. En EE vil ikke følge noe grammatisk mønster, og kan forekomme hvor som helst

og ramme et hvilket som helst ledd eller del av et ledd eller en setning, i de rette omgivelsene. En EE kan for eksempel forekomme ved at en taler avbryter en annen, på grunn av lydlige omgivelser som en haplologi eller en assimiliasjon, eller på grunn av kontekstuelle årsaker. Jeg viser kort følgende eksempler:

Haplologier er en form for EE. En haplologi er når to like stavelser eller ord støter mot hverandre i trykklett stilling, og det ene strykes fra PF. Da er det den fonetiske omgivelsen som fører til at ellipsen oppstår. Eksempel (4) viser en sandhi-haplologi, som det kalles når det er to ord som støter mot hverandre:

(4) hva er det (...) står på n da?

Her støter subjektet *det* i oversetninga sammen med *det* i undersetninga i trykklett stilling og det ene forsvinner fra PF.

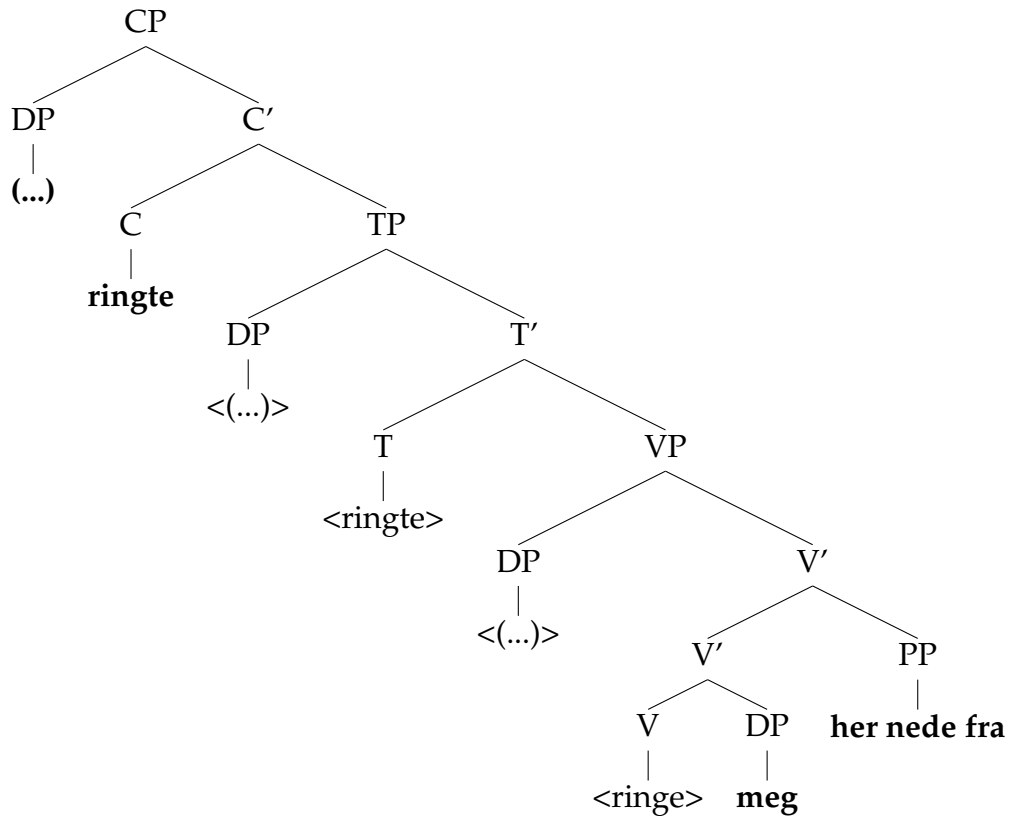
En EE kan også være det (Hanssen & al. 1978, 59-60) kaller *avbrudd* i forbindelse med Talemålsundersøkelsen i Oslo (TAUS). De skriver at ved avbrudd mangler et syntaktisk nødvendig ledd i setningsfinal stilling. Taleren begynner på en ny setning uten at den forrige var avslutta, eller velger å avslutte en replikk uten å fullføre den siste setninga. «Avbrudd er [...] en provosert avkutting» skriver Nygård i (Nygård 2004, 110).

En I-språksellipse (heretter IE) er bare elliptisk i PF, og ikke i syntaksen. Det er denne typen (subjekts)ellipser jeg analyserer i denne oppgava. Syntaktisk sett vil jeg argumentere for at disse ellipsene har samme status som et synlig ledd i setninga. Mangelen på lyd følger et syntaktisk mønster, og er sånn sett syntaktisk meningsfull.

I (Rizzi 1986) ville en IE blitt kategorisert som en *syntaktisk aktiv ellipse*. Rizzi mener at vi med utgangspunkt i UG ikke kan gi en generell tolking av åssen man skal se på et eventuelt innhold i en ellipse. Denne tolkinga må man finne i grammatikken til hvert enkelt språk. Dersom en ellipse er syntaktisk aktiv, er den gjeldende i syntaktiske prosesser. Da kan man for eksempel se spor etter den i anaforiske bindinger. Hvis dette er tilfelle, er i så fall leddet bare borte i fonetisk form, sjøl om det er synlig i dypstrukturen (op cit: 502).

2.4. Ellipser

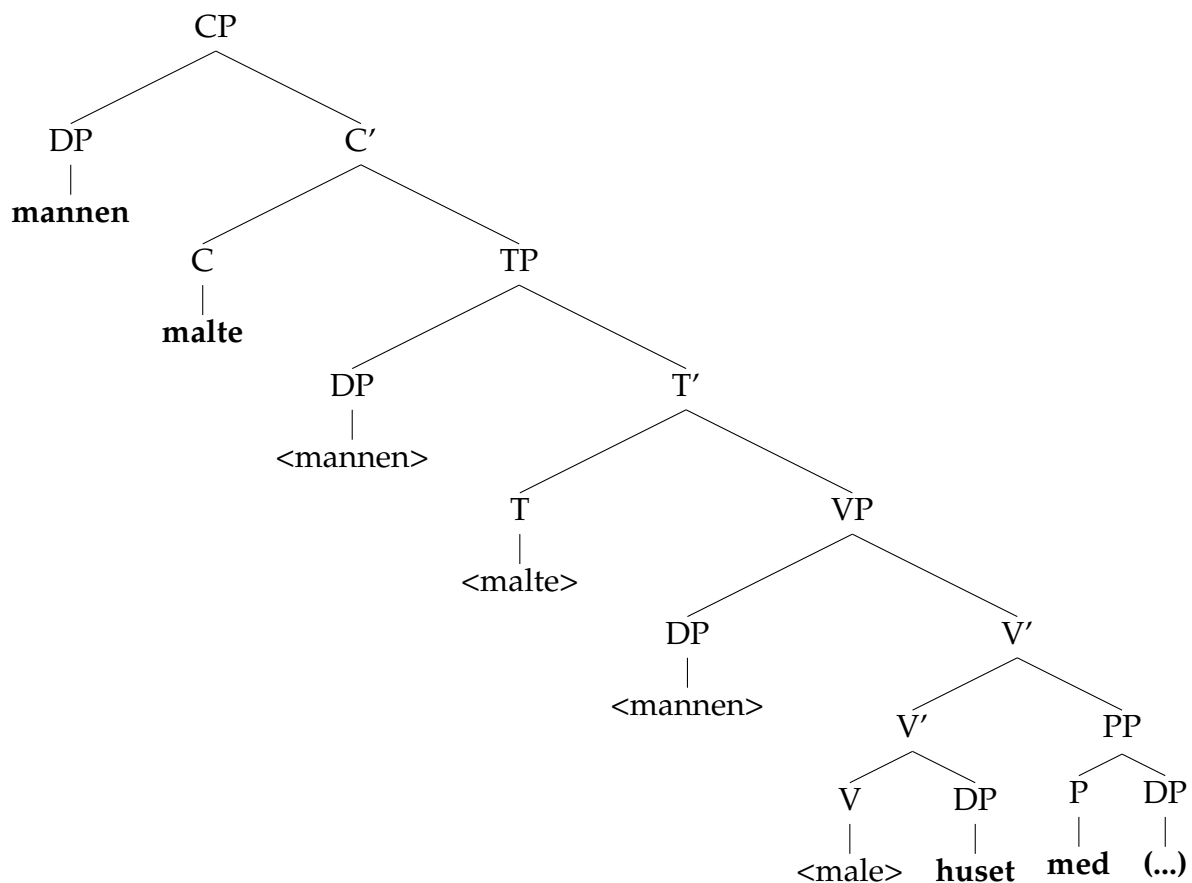
Noe som skiller IE og EE fra hverandre, er at IE alltid dreier seg om at et helt setningsledd er utelatt fra PF, mens EE kan ramme bare deler av et ledd eller flere ledd samtidig. En EE vil føre til at det syntaktiske mønsteret blir ødelagt eller brutt opp, mens en IE vil følge et eget syntaktisk mønster. I eksemplet under (Figur 2.2) ser vi strukturen til en IE. (Hakeparentesene i treet indikerer at setningsleddet har vært innom plassen, men har flytta videre. I trekonstruksjonene står verbet som utflytta fra T. Med det mener jeg at verbet har sjekka et tempustrekk i T uten at det nødvendigvis egentlig har flytta til denne plassen på noe tidspunkt. Feit skrift indikerer den endelige setningsstrukturen.)

Figur 2.2: Strukturen til en I-språksellipse (IE). Ellipsen rammer én DP (markert med (...)).

Ellipsen genereres i VP, og flytter videre oppover i treet som et vanlig subjekt.

Eksemplet under (Figur 2.3) viser en EE. Et (provosert) avbrudd fører til at en del av PP-en finalt i setninga blir utelatt:

Figur 2.3: En E-språksellipse (EE). Her rammer ellipsen utfyllinga til en PP, setningsleddet blir brutt opp og det syntaktiske mønsteret brytes.

Som dataene mine vil vise, har vi konstruksjoner i norsk talespråk som ikke har noe realisert subjekt i PF, hvor det likevel er gode grunner til å hevde at det fins et grammatisk subjekt realisert i syntaksen. På bakgrunn av dette vil jeg slå fast at det eksisterer en mulighet for å utelate subjektet i norsk talespråk. Vi ser det i E-språket, men jeg vil argumentere for at dette fenomenet også tilhører I-språket.

Det at subjektsellipsene ser ut til å være forankra og motivert ut fra forhold i diskursen, kunne vært et argument for at dette utelukkende var et E-språksfenomen. Det er mulig, og som jeg påpeker i analysekapitlet, er diskursen og konteksten avgjørende for bruk av elliptiske konstruksjoner i sin helhet, også en IE. Og en EE vil vanligvis være uproblematisk nettopp på grunn av diskurs og kontekstuelle forhold. «Speakers genuinely can utter ordinary words and phrases in isolation, and thereby

2.5. Subjektet og subjektplassene

perform full-fledged speech acts» ((Stainton 2006) sitert i Merchant 2007, 7). Det som taler mot å kalle subjektsellipsene jeg analyserer for EE, er for det første at ellipsene følger et grammatisk mønster, og for det andre at de bare rammer subjekt. Vi kan ikke finne for eksempel objektsutelatelse i norsk som følger det samme mønsteret, og det er vanskelig å argumentere for at forhold i diskursen bare rammer én type grammatisk kategori, altså må dette ha en grammatisk side. Denne grammatiske sida er det jeg vil utforske nærmere i denne oppgava. Jeg ser på åssen subjektsellipser (IE) i mitt datamateriale skiller seg fra andre elliptiske konstruksjoner (EE) som de jeg har beskrevet over.

2.5 Subjektet og subjektplassene

Subjektet i en setning er den DP-en i setninga som mottar den eksterne rolla til verbet, dersom verbet har en ekstern rolle å dele ut. Hvis verbet ikke har noen ekstern rolle å dele ut, kan enten en annen DP i setninga flytte opp til subjektplassen og fungere som subjekt, ellers brukes formelt subjekt. (Se f.eks. Åfarli og Eide 2003, 192)

I likhet med for eksempel (Faarlund 1992) vil jeg alltid bruke termen *subjekt* om det grammatiske subjektet i overflatestrukturen. Ifølge Faarlund kan man gi en uttømmende identifisering av subjektet i norsk på bakgrunn av plassering i setninga.

Subjektet er det nominalet som anten kjem fyrst, eller, dersom eit anna ledd står på fyrste plass, følgjer like etter det finitte verbet (eller etter finitt verb + setningsadverbial) i ei hovudsetning. (Faarlund 1992, 29)

Siden denne oppgava ikke handler om subjekt som *er* fonetisk realiserte, kommer jeg ikke til å drøfte subjektet mer generelt her, men viser heller til (Faarlund 1992, kap. 2) for en grundig gjennomgang. Jeg mener at ellipsene jeg analyserer her, er IE, altså at subjektet eksisterer i dypstrukturen, men ikke i PF. Det er derfor ingen grunn til å anta at det grammatiske subjektet her oppfører seg annerledes enn et lydlig realisert subjekt.

Det som i denne oppgava er relevant å drøfte med hensyn til subjektet, er hva som skiller subjektet fra andre obligatoriske nominale ledd i setninga. Egenskapene som skiller subjekt fra andre DP-er i setninga, kan spille en rolle for hvorfor subjektet ikke alltid trenger å bli realisert i PF. Dataene mine viser at det er mulig å utelate subjektet fra PF både når subjektet er tematisert (eksempel (5)) og når det ikke er det (eksempel (6)). Eksemplene er fra analysen i seksjon 3:

(5) (...) skal ut og jogge i dag

(6) så kan (...) ta dere på tur

Det samme er ikke mulig for objekter. Sjøl om det er mulig å kutte et tematisert objekt i PF som i eksempel (7) under,² er det ikke mulig å kutte et objekt som ikke er tematisert som i eksempel (8):

(7) **A:** hvor er sykkelen din?

B: (...) satte jeg i boden³

(8) **A:** hvor er sykkelen din?

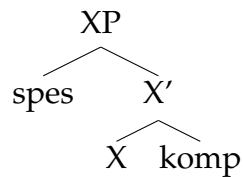
B: *jeg satte (...) i boden

Det er tydelig at subjektet og objektet i en setning har ulik status med hensyn til ellipser, og derfor mener jeg det er relevant å se litt nærmere på hva ved subjektets status i setningsstrukturen som kan være årsaken til dette. (McCloskey 1997) viser til (Marantz 1984) som påpeker at komplementet til verbet mottar sin semantiske rolle fra verbet aleine, mens subjektet er argument til VP, som inneholder både verbet og dets interne argument(er) (McCloskey 1997, 220). Denne statusforskjellen mellom argumentet i spesifikatorposisjonen og komplementposisjonen vises også i trestrukturen:

²Jeg diskuterer grammatikalitet i neste delkapittel.

³Dette eksemplet er trolig et tilfelle av Topic drop. Jeg kommer tilbake til Topic drop i kapittel 2.7.

2.5. Subjektet og subjektsplassene

Figur 2.4: Spesifikatorposisjonen er søsterknode til X'.

X' er utgangspunkt for predikatet i setninga, og ved å være søsterknode til predikatet, er subjektet (eller spesifikatorposisjonen) og predikatet likestilt i setninga, i tillegg til at subjektet kommanderer alle andre argumenter i setninga. Objektets status i setninga er underlagt verbet, og subjektet, og sånn sett er statusen til subjektet mer frigjort fra verbet enn det objektets status er.⁴

Subjektets særegne status i setningsstrukturen viser seg også gjennom hva slags trekk det sjekker når det flytter oppover i trestrukturen.

A subject is a nominal which has passed through all three positions in its derivational career and whose properties (referential and formal) must as a consequence be compatible with the various requirements imposed in those positions. (McCloskey 1997, 225)

Jeg tolker McCloskey sånn at han mener at en DP blir subjekt i kraft av å motta det eksterne argumentet i V-domenet («within VP or immediately above VP» (ibid)) dersom verbet har et å dele ut, for så å flytte videre til «at least two higher positions within the inflectional projections which have a role in licensing various aspects of the morphosyntax of subjecthood.» (ibid) McCloskey henviser videre til Chomsky og skriver at den øverste projeksjonen i I-domenet (som er en del av det jeg kaller *T* i denne oppgava) er avgjørende for subjektets status. Her sjekkes subjekt-verbkongruensen som fører til at subjektet er obligatorisk i mange språk (op cit, 226).

⁴Jeg tar ikke høyde for for eksempel ergativkonstruksjoner her. Her diskuterer jeg tilfellene hvor det interne argumentet fungerer som objekt.

2.6 Grammatikalitet og akseptabilitet

Syntaktisk teori skal kunne forklare hvilke setningsstrukturer som er grammatiske og hvilke som ikke er det (Radford 1981). Jeg tar utgangspunkt i (Haegeman 1994, 7-8) når jeg diskuterer grammatikalitet og akseptabilitet her. Haegeman skriver blant annet følgende:⁵

A sentence is grammatical if it is formed according to the grammar of English as formulated by the linguist. 'Acceptability', on the other hand, is the term which characterizes the native speaker's intuitions about the linguistic data. (Haegeman 1994, 7)

En generativist vil si at alle setninger som genereres av I-språket, per definisjon er grammatiske. En morsmålsbruker kan ikke avgjøre om en setning er grammatisk, men kan ha intuisjon om akseptabilitet. Dersom en setning er uakseptabel, er det opp til lingvisten å avgjøre om den er uakseptabel på grunn av grammatiske prinsipper eller andre faktorer (ibid). En EE vil som regel være akseptabel i kontekst, men ugrammatisk ifølge den indre grammatikken. Subjektsellipsene jeg skal analysere i denne oppgava, følger grammatiske regler, og jeg vil derfor anta at de er grammatiske i I-språket.

2.7 Subjektsellipser og syntaktisk plassering

Litteratur om subjektsellipser i språk som *ikke* har pro-drop,⁶ fokuserer gjerne på at subjektsellipser bare forekommer i starten av setninger, altså i spes, CP. Subjektsellipser knytta til denne setningsposisjonen tolkes gjerne som en såkalt fundamentellipse (se f.eks. Platzack 1998) eller en form for topic drop.⁷ I (Hanssen & al. 1978, 62 (fotnote)) står det at av de utelatelsene som er registrert i Talemålsundersøkelsen i Oslo (TAUS), gjaldt 70% utelatelse i forfeltet. Dette gjaldt

⁵Haegeman diskuterer engelsk, men dette gjelder generelt i generativ teori.

⁶Nærmere bestemt *germanske* språk som ikke har pro-drop.

⁷«[...] fundamentet [kan] vara tomt. [...] og] förekommer också i dagböcker, brev og svar på frågor, där vi kan ha s.k. fundamentellips (topic drop)[.]» (Platzack 1998, 98)

2.7. Subjektsellipser og syntaktisk plassering

alle typer utelatelser, ikke bare subjektet. Fokuset ligger i denne sammenhengen naturlig på den spesielle statusen forfeltet (spes, CP) har i setninga. (Platzack 1998 og 2007, kap. 3, s. 16) argumenterer for at det kan være pro som ligger bak subjektsellipsene, men at pro må være utstyrt med et trekk som tvinger det opp i C-domenet. (Mörnsjö 2002), som også fokuserer på tomme fundamentfelt, skriver om fenomenet i svensk under tittelen «*V1 Declaratives in Spoken Swedish*». Jeg mener også at fokuset på spes, CP er en viktig faktor i forbindelse med subjektsellipser, men dataene mine viser at det ikke stemmer at ellipsene bare forekommer i spes, CP i norsk talespråk. I tillegg til å bli utelatt i spes, CP i hovedsetninger, viser dataene mine at subjektet kan utelates i spes, TP i undersetninger og i spes, TP i interrogativsetninger. I tillegg har jeg funnet et eksempel på at subjektet er utelatt fra spes, TP i en hovedsetning hvor et annet ledd enn subjektet er tematisert. Dette viser et relativt stort mangfold av subjektsellipser. Ellipsene ser ikke ut til å ha en like vid distribusjon som fonetisk realiserte subjekt,⁸ men fenomenet er ikke avgrensa til spes, CP i norsk. På bakgrunn av dette mener jeg det blir feil å utelukkende fokusere på at dette handler om et stille pronomen (pro) eller en EE knytta til denne spesifikke plasseringa i setninga.⁹

(Johns 2004) skriver at det er mulig å tenke seg et skille mellom pro i pro-drop språk, og pro i språk som bare har «discourse pro-drop» (op cit: 6). Pro-varianten som fins i pro-drop-språk må sjekke ϕ -trekk (trekk for person, tall, kjønn osv.), mens *diskurs-pro* tillater at disse trekkene er bundet anaforisk eller i diskursen. Ellers er det også mulig å tenke seg at det egentlig ikke fins et pro i språk som ikke har pro-drop, men at muligheten for å utelate subjektet er knytta til subjektsposisjonen(e). Dersom dette er tilfellet, er ikke pro en del av leksikon, og analysen bør heller fokusere på *alle* spes-plassene som subjektet opptrer i. Det kan for eksempel være et viktig poeng at subjektet kommanderer alle andre argumenter i setninga som jeg var inne på i avsnitt

⁸Dette *kan* skyldes at datagrunnlaget er for lite.

⁹I skrift vil det ofte være greit å kutte subjektet fra fundamentet, men det er trolig ikke like enkelt når subjektet står et på en annen subjekts plass i setninga. Dette kan også være noe av bakgrunnen for generaliseringa i forhold til subjektsellipser og spes, CP. For å finne fram til elliptiske talespråksdata, er man avhengig av gode korpusressurser. Det ville vært nesten umulig å analysere dette fenomenet dersom jeg ikke hadde hatt god tilgang til talemålsdata.

2.5 (Se også Merchant 2007).

Dersom det er faktorer i de ulike spes-plassene som er avgjørende, kan dét være grunnen til at subjektsellipsene ser ut til å ha ulik status i de forskjellige domenene i strukturen. Mens subjektsellipser i spes, CP er hyppige og som vi vil se, som regel uproblematiske, er ellipser i spes, TP mer sjeldne. Dette kan kanskje også være noe av forklaringa på variasjonen i de skandinaviske språka. Svensk har blant annet også mulighet for å utelate objekter som er flytta fram til spes, CP, noe som har blitt sett i sammenheng med fundamentellipser generelt, også subjektsellipser i fundamentet (Se bl.a. Platzack 2007, kap. 3, s. 15). Dataene mine viser at generaliseringa om at subjektsellipser bare forekommer i spes, CP¹⁰ ikke holder for norsk talespråk. Men denne generaliseringa kan komme av at det nettopp fins et trekk i spes, CP som trigger diskursellipser der mer enn i de øvrige spes-plassene. Hvis dette er tilfellet, må dette trekket også kunne virke på de øvrige subjektsplassene siden subjektsellipsene også kan stå der, men det er tydeligvis noe som gjør at ellipsene forekommer hyppigere i C-domenet. Om det er knytta til C-domenet sjøl, eller om det er andre faktorer som avgjør, er vanskelig å finne ut. Siden forskningsspørsmålene mine fokuserer på pro, vil jeg likevel gå ut fra hypotesen om at det ligger et pro bak subjektsellipsene. (Sigurðsson og Maling 2006) argumenterer for at null-topikaliseringer (som også gjerne kalles Topic Drop) i germanske språk er vanlige nullargumenter «inherently non-distinct from the Romance type of null-arguments.», og mener de bare opptrer i spes, CP på grunn av The Empty Left Edge Condition, ELEC. ELEC er en «effect» (op cit, 5) som fører til at spes, CP «must be phonetically empty» (ibid), og at dette er noe som bare er operativt i PF og ikke påvirker syntaksen. Jeg vil langt på vei støtte denne argumentasjonen, men jeg tror ikke at det eventuelle trekket som trigger *subjektsutelatelse* i PF alltid er så sterkt knytta til den såkalte «left edge» av setninga.

¹⁰Se bla. (Sigurðsson og Maling 2006 :13): «To our knowledge, all modern V2 Germanic varieties that have subject drop of this sort obey the ELEC, that is, the left edge or the Spec,CP of the clause must be phonetically empty.» ELEC er forkortelse for Empty Left Edge Condition.

2.8 Pro i et pro-drop-språk

I artikkelen «Subjects, topics and the interpretation of referential pro. An interface approach to the linking of (null) pronouns» (Frascarelli 2007) analyseres bruken av pro i italiensk, og det argumenteres for at pro bare kan brukes når antesedenten til pro blir introdusert gjennom et såkalt *Aboutness-shift Topic*. «[...]he [+aboutness] feature is an extended EPP feature in the C-domain» (op cit: 721). For at pro skal kunne brukes, må [+aboutness] aktiveres sammen med det som skal være antesedenten til pro. Når det er lenge siden dette trekket er blitt aktivert, må referansen bekreftes fonetisk for at det fortsatt skal være grammatisk å bruke pro.

«[...] It is not the case that every C-domain contains an overt Aboutness topic: once established, it can be kept continuous (and silent) across sentences.»
(Frascarelli 2007, 719)

I analysen legger Frascairelli vekt på forskjellen mellom sterke og svake pronomen. Denne forskjellen mener jeg er relevant i forbindelse med åssen pro brukes i norsk også. Frascairelli argumenterer for at synlige pronomen må analyseres som sterke eller svake avhengig av deres fonetiske egenskaper.

«[...] P]ronouns are *intonationally* strong insofar as they are produced with a rising tone, while weak pronouns are produced with a low tone and are generally integrated in the intonational contour of the sentence.» (Frascairelli 2007, 695, forfatterens utheving)

Når et pronomen ikke er fokusert i samtalen og ikke representerer et fokusskifte i diskursen, er det gjerne fonetisk svakt. «In other words, a weak pronoun corresponds to a *pro*.» (op cit: 712) Dette er relevant for åssen vi skal tolke subjektshellipsene i norsk talespråk også. Et subjekt som er fokusert i samtalen, gjentas gjerne i diskursen gjennom trykklette pronomen. Jeg vil argumentere for at subjektet også kan gjentas med pro. I mange tilfeller vil det trykklette pronomenet være så svakt fonetisk at det kan være vanskelig å avgjøre hvorvidt det faktisk uttales eller ikke. Inne i en setning bekreftes gjerne referansen med de trykklette

pronemenene *n* og *a*. *N* og *a* kan vanligvis ikke innlede en setning, men det kan pro. Dette kan kanskje være en av grunnene til at pro er mest frekvent i spes, CP; inne i setninga har vi de trykklette variantene som brukes i stedet for pro. Når et subjekt kan være *så* ufokusert i setninga, forutsetter det at referansen på en eller annen måte er aktivert i diskursen. I lys av argumentasjonen til Frascarelli forsvinner egentlig behovet for å skille mellom faktiske fonetiske (subjekts)ellipser og trykklette pronomen som tjener det samme formålet.

Jeg vil oppsummere dette med å støtte meg til Frascarelli og argumentere for at subjektsellipsene i norsk trolig støttes av et slags [+aboutness]-trekk. Det problematiske med å argumentere for et trekk som dette, er at det er vanskelig å se om dette trekket skulle være et *syntaktisk* trekk eller ikke. Det kan se ut som at et sånt trekk egentlig ikke hører hjemme i syntaksen. Når Sigurðsson og Maling argumenterer for at ELEC er en «effekt», som jeg var inne på i 2.7, tror jeg på mange måter at de har kommet opp i samme problemstilling. Det er vanskelig å fastslå om dette tilhører I-språket, og sånn sett er styrt av grammatikken, eller om det er styrt av setningseksterne faktorer som har innvirkning på syntaksen, som for eksempel diskursen. For å slippe å ta stilling til om dette er et reint syntaktisk anliggende eller ikke, unngår man en term som *syntaktisk trekk*, og kaller det heller en *effekt*. Jeg vil ha en litt avventende holdning til hva slags status dette «trekket» bør ha. Uansett har det store syntaktiske konsekvenser, og det er disse konsekvensene jeg vil se på i analysen min. Dersom det er tilfellet at vi har en parameter som gjør at trekket [+F] krever et subjekt som er realisert i PF, må et eventuelt syntaktisk trekk [+ aboutness] kunne overstyre denne parameterinnstillinga. Og dersom [+ aboutness] skulle vise seg å være et syntaktisk trekk, mener jeg dataene mine viser at det ikke bare kan være avgrensa til C-domenet.

Hvis pro skulle vise seg å være en del av leksikon og basegenereres i V, betyr det at den lydløse syntaktiske prosessen begynner før *spell-out*, som er når setninga blir sagt, det er ikke akkurat i *spell-out* ellipsen kommer til. Dersom [+aboutness] var et syntaktisk trekk, skulle man tro at det måtte aktiveres før pro blei basegenerert, og sånn sett være en utløsende faktor for at det var pro, og ikke et lydlig subjekt,

2.8. Pro i et pro-drop-språk

som blei valgt. Dette ville i så fall vært et argument for at subjektshellipser/pro er en del av I-språket. Det kunne stemme med Frascarellis observasjoner om at dersom [+aboutness] først er aktivert, så virker det over flere setningsgrenser. Men i kraft av det, kan vi ikke lenger si at det er CP-internt, og dermed kan det vanskelig kalles et syntaktisk trekk. Hvis [+aboutness] skulle vært et syntaktisk trekk, måtte det i så fall befunnet seg lavere ned i den syntaktiske strukturen enn T, siden subjektshellipsene også kan opptre i spes, TP. Men [\pm F] deles ut i T, så hvis det er [+F] som styrer om subjektet må være lydlig eller ikke, kan ikke pro være en del av leksikon. I så fall måtte man tenke seg at flere alternative DP-er kunne basegenereres samtidig i spes, VP, og så blir én av dem blokkert i T.

Kapittel 3

Analyse

I dette kapitlet vil jeg analysere åssen pro brukes i datamaterialet jeg har sett på. Før jeg går i gang med analysen, skriver jeg litt om åssen jeg har transkribert eksempla.

I underkapitlene 3.2-3.7 har jeg organisert de forskjellige variantene av pro jeg har funnet. Hvert underkapittel har en kort innledning, før det er delt inn i to seksjoner, *eksempler* og *analyse*. I seksjonene med eksempler viser jeg alle eksempla jeg har funnet på den aktuelle varianten av pro i kontekst. I analysedelen går jeg grundig igjennom noen av eksempla. Alle eksempla blir ikke gjennomgått i analysen, og grunnen til det er at mange av eksempla er like, og der flere eksempler viser det samme, beskriver jeg bare ett, men viser til de andre. Når jeg likevel har med så mange eksempler som ikke blir analysert spesielt, er det fordi jeg mener det kvantitativt underbygger den kvalitative analysen min til en viss grad. Sjølve analysen vil stort sett dreie seg om pragmatisk eller semantisk tolking av subjektshellipsene. I kapittel 4 går jeg gjennom den syntaktiske distribusjonen deres.

Jeg har sortert ellipsene etter litt forskjellige kriterier. Underveis i analysen skilte eksempla i underkapittel 3.2 og 3.3 seg raskt ut som spesielle semantisk, mens eksempla i underkapittel 3.4 viste en tydelig kommunikativ funksjon. I underkapittel 3.5 og 3.6 var det formelle kriterier som blei avgjørende for inndelinga, mens eksempla i underkapittel 3.7 skilte seg ut ved at de har en kopi av subjektreferansen i ekstraposisjon.

3.1 Transkripsjon

Transkriberinga mi kan og vil avvike noe fra transkriberinga i Nota. Tallene som står etter *Nota* i parentesene som innleder hvert eksempel, er informantnummeret i korpuset. Taleren som er markert med A i eksempla, viser alltid til det laveste informantnummeret i eksemplet, mens B viser til det høyeste.

Av og til står taleren markert med liten bokstav. Det betyr at han/hun snakker samtidig som taleren i linja over som er markert med stor bokstav.

betyr kort pause, ## betyr lengre pause, mens ### betyr lang pause, nesten pinlig stillhet. Når én taler har turen, og den andre taleren begynner å snakke midt i turen til den første taleren, blir taler nummer to som sagt markert med liten bokstav. I tillegg blir tida det tar fra den første taleren begynner å snakke til taler to kommer inn, markert med *. * betyr altså at pausen er av udefinert lengde. Ellipsene er markert med (...), mens tre punktum etter hverandre uten parentes, ... , betyr at taleren blir avbrutt.

Et *segment* er alt som står etter informantmarkeringa (A, B, a og b) fram til neste taler markeres.

Noen eksempler inneholder flere ulike setninger med ellipser, og vil derfor beskrives i flere kapitler. I hvert kapittel har jeg markert den aktuelle setninga jeg skriver om for eksemplet med feit skrift.

3.2 Ikke-tematisering eller subjektshellipser/pro som tåkelegger

Dette underkapitlet har jeg valgt å dele i to avsnitt. I begge avsnitta handler det om åssen ellipser kan brukes i stedet for et lydlig subjekt når taleren av ulike årsaker ikke ønsker å nevne subjektet eksplisitt. Subjektshellipsene har funksjonen å dekke over, tåkelegge eller «pakke inn» subjektreferansen. Vi får se at det kan være ulike grunner til at taleren ønsker å dekke over subjektet på denne måten.

Det første avsnittet handler om åssen ellipser kan brukes når det for eksempel

er sensitivt å referere direkte til subjektet, eller subjektet kan være usikkert eller ikke viktig. I det andre avsnittet skriver jeg om bruk av ellipser som en slags ikke-tematisering. På mange måter er disse variantene to sider av samme sak, men i det første delkapitlet (3.2.1) er ønsket om å dekke til subjektet tydeligere enn i det andre (3.2.2). Ved å skildre dem hver for seg, tydeliggjøres begge variantene bedre.

I det første avsnittet mener jeg eksempla illustrerer en bruk av ellipser som de fleste kan kjenne seg igjen i. Disse eksempla fungerer derfor veldig godt som en slags innledning til åssen ellipser kan brukes som et aktivt virkemiddel i en kommunikasjonssammenheng.

3.2.1 Tildekt subjekt

3.2.1.1 Eksempler

(1. Nota 121-122)

B: måtte du ha to sukkerposer oppi?

A: mm

B: begynner (...) å sparke eller?

A: nei # (uforståelig) litt sånn

(2. Nota 103-104)

B: jeg slang inn en hel haug med søkn- (uforståelig)

a: * ja ja

A: jo jo men hvis du ikke søker så er du ikke med så

B: nei # (...) ringte meg her nede fra # det er en ny nytt nå at e du får ikke lov å bli allmennlærer uten å ha tre i matte

A: ok

3.2.1.2 Analyse

Bruken av ellipser i disse eksempla har en semantisk hensikt, nemlig å slippe å nevne subjektet eksplisitt.

Det kan være ulike grunner til at man ønsker å dekke til det eksplisitte subjektet på denne måten. Referansen kan være usikker, eller den kan oppleves som sensitiv eller ikke viktig. Uansett har taleren en slags semantisk hensikt med å bruke en ellipse i stedet for et fonetisk realisert subjekt.

Det første eksemplet er interessant på flere måter. Det er et godt eksempel på at det å nevne subjektet eksplisitt kan oppfattes som sensitivt. Dessuten har denne setninga interrogativ-intonasjon, og eksemplet kan derfor også brukes som utgangspunkt for å diskutere pros syntaktiske distribusjon. I dette eksemplet er det en viss usikkerhet knytta til om ellipsen står i spes, TP eller spes, CP. Dette og subjektshellipsenes syntaktiske distribusjon generelt, diskuterer jeg som sagt i kapittel 4.1.

Taler A er gravid. Det er synlig, og også emne for samtalen med jevne mellomrom. Det er trolig felles bakgrunnsinformasjon for informantene at de veit at sukker kan føre til at det ufødte barnet blir aktivt i magen. Ved å bruke ordforma *sparke*, aktiverer B riktige kontekstuelle rammer for at A tolker inn riktig referanse for subjektet. Konteksten gjør referansen overtydelig. Det er derfor ingen tvil om at subjektets referanse er babyen i magen.

Sjøl om det ikke er vanskelig å skjønne hvem som begynner å sparke her, er det vanskelig å tenke seg åssen subjektets form skulle vært dersom det skulle vært fonetisk realisert. Referansen til subjektet er egentlig åpenbar, men det er ikke forma. Usikkerheten rundt forma på subjektet, kan være knytta til usikkerheten rundt «forma» på barnet. Det kan være sensitivt å snakke om det ufødte barnet i mer konkrete former. B veit kanskje ikke hvor mange barn det er snakk om, om det er gutt(er) eller jente(r) og så videre. I dette eksemplet blir det to forskjellige årsaker til at det er hensiktsmessig å bruke en ellipse i stedet for et fonetisk realisert subjekt. Informanten veit ikke hvilken form på subjektet som ikke virker støtende, dessuten

kan det være for sensitivt å spørre. Eksemplet viser altså at man kan velge å dekke til subjektet når man ikke ønsker å definere, eller ikke veit, åssen man skal omtale referansen eksplisitt. Referansen til subjektet er likevel åpenbar.

Eksemplet viser også at usikkerheten rundt forma på det faktiske subjektet, gjør at subjektet kunne hatt veldig mange ulike former dersom det hadde vært fonetisk realisert. Subjektet kunne vært *den, det, han, hun* og det kunne også vært leksikalisert med et navn. Det ser altså ut som ellipsens referanse kunne vært realisert fonetisk på flere ulike måter. Denne måten å bruke subjektsellipser på, skiller seg sånn sett fra bruken av subjektsellipser som jeg skriver om i for eksempel kapittel 3.4, hvor det kan se ut som at det er en forutsetning for subjektsellipsen at subjektets *form* er udiskutabel.

I eksempel 2, som delvis er gjentatt her, ser vi et annet tilfelle av åssen man kan bruke *pro* for å tilsløre eller dekke til subjektets referanse:

Utdrag fra Nota 2 på side 27:

B: nei # (...) ringte meg her nede fra # det er ny nytt nå at e du får ikke lov å bli allmennlærer uten å ha tre i matte

Motivasjonen for å bruke en ellipse i dette tilfellet, er for det første trolig at taleren ikke veit spesifikt *hvem* det var som ringte, og for det andre at det heller ikke er relevant i talesituasjonen hvem som gjorde det. Personen som har ringt, altså referansen til subjektet, er ikke egentlig interessant i sammenhengen. Det er en mulighet for at taler B egentlig skifter samtaleemne og begynner å snakke om noen helt andre som har ringt, men utfra konteksten, er det rimelig å tolke det som at *noen fra skolen* har ringt. (Se hele eksempelet i kontekst på side 27.) Subjektet er en representant for en arbeidsplass eller skole hvor A har søkt jobb eller plass. Subjektet ringer altså bare som en representant for stedet han eller hun ringer fra, og er ikke interessant i kraft av sitt eget subjektive jeg.

Dersom ellipsen skulle vært fonetisk realisert her, ville man antakelig brukt pronomenet *de*. Men dette eksemplet viser som det forrige, at det er effektivt å bruke

3.2. Ikke-tematisering eller subjektshellipser/pro som tåkelegger

en subjektshellipse på denne måten fordi et fonetisk subjekt kunne vært realisert med mange ulike former. I det forrige eksemplet var det vanskelig for informanten å definere forma på subjektet fordi forma var usikker, i dette tilfellet veit B med større sikkerhet hva slags form et fonetisk realisert subjekt kunne hatt, men det tilfører ikke egentlig samtalen noen nødvendig informasjon å definere subjektet nærmere. Dersom informanten hadde brukt pronomenet *de* i stedet for en ellipse, understreker det også poenget med at referansen ikke hadde tilført samtalen noen vesentlig informasjon. *De* er et flertallspronomen, men det er ikke flere som har ringt, det er bare én person.

Taler A reagerer ikke på den vage referansen på noen måte, og er helt uberørt av det. Subjektet kunne her, i likhet med forrige eksempel, også vært realisert som et navn. Hvis det hadde blitt gjort her, ville det endra fokus og betydninga i setninga i forhold til det å bruke en ellipse.

I resten av setninga kan vi se at de spesifikke referansene her egentlig ikke er så viktige i konteksten. Adverbialet finalt i setninga bidrar til å gi hele setninga en vag plassering i konteksten. Hvor eller hva det blei ringt fra virker ikke særlig relevant for sammenhengen, og refereres til som «her nede fra», og det er helt uspesifisert i «en hel haug med søknader». Setninga virker som et springbrett til å egentlig snakke om noe annet (mattekarakterer). Referansene i setninga er ikke viktige i konteksten, men brukes i samtalen bare for å fokusere et emne som informanten ønsker å si noe om.

3.2.2 Ikke-tematisering

Bruken av *pro* jeg skal se på her, ligger tett opptil den jeg analyserte i forrige avsnitt. I de fleste eksempla jeg analyserer her, er taleren sjøl subjektreferanse aleine eller en del av subjektreferansen sammen med flere. I eksempla i dette avsnittet står ellipsen stort sett i spes, CP og er da syntaktisk tema for setninga. Og her, som i forrige avsnitt handler bruken av subjektshellipser om å ikke tematisere eller fokusere subjektet samtidig som man ikke fokuserer noe annet i spes, CP heller. Ved å la

ellipsen være syntaktisk tema, er det enkelt å avkode subjektets referanse, men man unngår å bruke det eksplisitte subjektet som pragmatisk tema for setninga. I eksempla i dette avsnittet er det en pragmatisk hensikt med å bruke subjektshellipser. Når man bruker en subjektshellipse, blir subjektets referanse så nøytral som det er mulig, eller så umarkert som mulig å bli - altså usynlig.

3.2.2.1 Eksempler

(3. Nota 001-002)

A: jeg driver jo og jogger jogger veldig mye da # du ser jo det (latter)

B: ja (latter)

A: nei det blir jo litt for mye sløving på sofaen det gjør det altså # det

B: ja # (...) skal ut og jogge i dag # klokka sju # (...) begynner å bli kaldt # men

(4. BB dag 31)

A: ydmyk # ydmyk # det er en det er en sak jeg liker

B: mm

A: og og hvis du skal skryte av noe # så må du i hvert fall være mann til å stå for det # og liksom e # (...) skrøt av at e (...) var så jævlig flink til å sykle og og det det hadde (...) faen meg gjort før liksom

(5. Nota 023-024)

A: så jeg bare ga han passet mitt så lærte han de opplysningene sto på passet så kom han inn med passet mitt (latter)

B: det er bra da

A: ikke sant # (...) hadde aldri gått her i Norge liksom (latter)

B: nei (latter) dem er litt smartere her da

A: ja ### ja men (...) trur ikke de bryr seg så mye liksom

(6. Nota 005-006)

A: men jeg tror jeg tror liksom ## (uforståelig) # sånn etniske sammensetninga har # m svingt en god del siden vi # vokste opp der det tror jeg det ...

b: ja * jeg tror sikkert det det ...

A: altså f- det er jo liksom # klar trend i # nyere forskning viser at vi flytter ut fra indre øst og ut i drab- s- ut i øst sør og sånn"

b: * (latter) ja

A: det er jo helt klart # de gjør

B: ja # nei (...) tror det er blitt mye mer sånn oppover i Groruddalen òg så

(7. Nota 023-024)

B: har du vært i Tyrkia før?

A: nei

B: da må du dra dit

A: ja (latter) ## (...) skal prøve på det

(8. Nota 103-104)

A: han har iallfall oppført seg klin gærent # det har n så vi får håpe han er ute av bildet

b: * ja

A: det får vi gjøre skal du på noe ferie i sommer du da?

B: ja (...) får se

(9. Nota 023-024)

B: og hvordan skal du få råd til det da? # foreldra dine?

a: * jeg vet ikke jeg (latter)

A: (latter) ja det b- # og så får jeg vel se om (...) får jobba eller noe da litt

b: (latter)

B: ja

A: men (...) satser egentlig på mil- militæret da # prøve å ta en utdanning # i militæret og kanskje

(10. Nota 015-016)

A: kan jo være en fordel da # å ha kommet inn # i utlandet

B: nei m- # up- som journalist?

A: ja # og så liksom få med deg litt sånn utenlandske impulser

b: * ut- ...

B: ja men da må du jo være heldig da og få jobb som sånn utenriks- et eller annet

A: ja # (...) vet ikke

3.2.2.2 Analyse

Man kan bruke subjektshellipser for å dekke over seg sjøl hvis man ytrer holdninger som kan virke nedlatende. Eksempel 3 er gjengitt under:

Gjentakelse av Nota 3 på side 31:

A: jeg driver jo og jogger jogger veldig mye da # du ser jo det (latter)

B: ja (latter)

A: nei det blir jo litt for mye sløving på sofaen det gjør det altså # det

**B: ja # (...) skal ut og jogge i dag # klokka sju # (...) begynner å bli kaldt
men**

A ironiserer over sin egen fysiske form. Begge informantene ler av det, og A følger opp med å si at han sløver mye på sofaen. B forteller at det ikke gjelder for ham, og at han skal ut å jogge samme dag. Ut fra vår felles kulturelle bakgrunn veit vi at det er mer sosialt akseptert å holde seg i form enn å ikke gjøre det. Å ikke holde seg i form er forbundet med mindre flatterende egenskaper i vårt samfunn. Når B likevel avslører at han sjøl ikke skal sløve på sofaen, risikerer han å virke støtende overfor A, som akkurat har sagt at han skal gjøre det. Ved å bruke en ellipse i stedet for *jeg*, skaper B en viss avstand til seg sjøl som subjekt. På den måten unngår han i større grad å hovre over A. Han dekker seg litt til sjøl om det ikke er noen tvil om at det er han sjøl som er referansen til subjektet. Han lar være å tematisere seg sjøl i setninga og unngår å virke nedlatende overfor A.

Denne måten å bruke subjektshellipser på minner, som nevnt, om det første eksemplet i forrige avsnitt hvor det kunne være sensitivt å nevne subjektet eksplisitt. Dersom vi setter inn et fonetisk realisert subjekt i stedet for ellipsen her, ser vi at setninga virker mer nedlatende. Gjentatt som eksempel (9):

(9) **A:** nei det blir jo litt for mye sløving på sofaen det gjør det altså # det

**B: ja # jeg skal ut og jogge i dag # klokka sju # () begynner å bli kaldt
men**

3.2. Ikke-tematisering eller subjektsellipser/pro som tåkelegger

Denne forskjellen kommer enda tydeligere fram dersom B også hadde lagt trykk på subjektet, *JEG skal ut å jogge i dag*. Det ville vært direkte støtende. Ved å bruke en ellipse, unngår taleren å framheve seg sjøl i konteksten. Ellipsen har en egenverdi her som meningsbærer i setninga. Dersom ellipsen hadde vært bytta ut med en fonetisk realisert DP i dette eksemplet, ville det endra setningas pragmatiske betydning. Ellipsen kan altså fungere som et eget meningsbærende element i setninga.

Det at ellipsen kan tilføre noe til en setning som ikke kunne vært tilført dersom man hadde hatt et lydlig subjekt, er et argument for at ellipsen er en del av leksikon og kan genereres i syntaksen som et annet leksikalsk element. I så fall er det et sterkt argument for å kalle det grammatiske subjektet for pro. Pro er da navnet på det leksikalske elementet som genereres inn i syntaksen for å tilføre setninga den pragmatiske betydninga som et lydlig subjekt ikke kan tilføre.

I (Merchant 2007) diskuteres det om den semantiske representasjonen for en elliptisk konstruksjon er lik som hos en eventuelt ikke-elliptisk bror. Dette eksemplet viser at det ikke alltid er tilfelle i mitt datamateriale. Dersom setninga med ellipsen hadde hatt samme semantiske representasjon som en ikke-elliptisk bror, måtte den semantiske representasjonen vært produsert uavhengig av den syntaktiske (Merchant 2007, 6). Det kan ikke være tilfellet her. Det at setninga har ulik semantisk (eller pragmatisk) representasjon avhengig av om man bruker en ellipse (muligens pro) eller et lydlig subjekt, tyder på at ellipsen - eller pro - kan ha en egenverdi som *leksikalsk* element i setninga.

I det neste eksemplet er bruken av subjektsellipse nært relatert til den samme problematikken som ved forrige eksempel. Her kan det også se ut som det er effektivt å bruke en ellipse for å dekke over subjektet når man baksnakker noen. I eksempel 4 som er delvis gjentatt under, ser vi dette:

Utdrag fra BB 4 på side 31:

A: (...) skrøt av at e (...) var så jævlig flink til å sykle og og det det hadde (...) faen meg gjort før liksom

3.2. Ikke-tematisering eller subjektshellipser/pro som tåkelegger

Her er det egentlig to grunner til at det er nyttig å bruke subjektshellipse(r). For det første virker det dempende å bruke en ellipse på den samme måten som vi så i forrige eksempel. Ved å ikke nevne subjektet eksplisitt, virker hele utsagnet mer nøytralt, men man lykkes likevel med å få fram budskapet. En annen grunn som kan være en viktig faktor for å bruke en ellipse i dette eksemplet, er at deltakerne veit at alt de sier blir overhørt. Eksemplet er fra BigBrother og deltakerne vet at de blir observert. Talerne diskuterer innsatsen til en av de andre deltakerne i BB-huset i en pågående konkurranse. Talerne står alltid i fare for å bli avslørt av den personen de snakker nedsettende om. Ved å bruke en subjektshellipse, og ikke navnet til denne deltakeren, unngår de å tiltrekke seg unødig oppmerksomhet fra de andre deltakerne i huset, og ikke minst fra denne personen sjøl.

I dette eksemplet er ellipsen plassert i spes, TP i en hovedsetning, noe som egentlig virker som en problematisk plassering i de aller fleste tilfeller (Se mer om dette i kapittel 4.1.). Men det at ellipsen til og med brukes i denne tilsynelatende litt ugreie plasseringa mener jeg kan komme av et stort behov for å dekke til subjektet, nettopp på grunn av faren for å bli avslørt. Begge deltakerne i diskusjonen er klar over hvem som er referansen til subjektet, ellers ville det ikke, som jeg kommer tilbake til i 4.3, vært grammatisk å bruke en ellipse. Det er en viktig forutsetning for å bruke subjektshellipser at subjektsreferansen er åpenbar.

I eksempel 5 (gjentatt under) ser vi det samme som i forrige eksempel, men her er det seg sjøl taleren vil dekke over (Det er eksemplet med feit skrift jeg analyserer her.):

Gjentakelse av Nota 5 på side 31:

A: så jeg bare ga han passet mitt så lærte han de opplysningene sto på
passet så kom han inn med passet mitt (latter)

B: det er bra da

A: ikke sant # (...) hadde aldri gått her i Norge liksom (latter)

B: nei (latter) dem er litt smartere her da

A: ja ### ja men (...) trur ikke de bryr seg så mye liksom

A har fortalt at han har lurt seg inn på et utested i London, sjøl om alle som var med ikke var gamle nok til å komme inn der. Tidligere i samtalen sier han også «han ene gutten han # han ga jeg passet mitt til # (latter) fordi de skjønner jo ikke noe de der vet du (latter)». Sjøl om det meste A sier om engelskmenn her er lite flatterende, bruker aldri A seg sjøl som subjekt samtidig som han snakker nedvurderende. Når han i den siste setninga likevel gir uttrykk for sin subjektive mening, dekker han over seg sjøl med en subjektshellipse.

Dette eksemplet har også fellestrekk med de neste eksempla med ikke-tematisering og subjektshellipser i dette avsnittet. I de fleste eksempla her (eksempel 6-10) kan vi se at subjektshellipsene brukes når taleren ikke helt går god for innholdet i setninga. I eksemplet over, eksempel 5, gir A uttrykk for at han er usikker på hvorfor dørvakta handla som han gjorde. A ler av dørvakta, men sier samtidig at han kanskje bare ikke brydde seg. Ved hjelp av en ellipser, uttrykker A *også* at han ikke er helt sikker på innholdet i setninga. Denne måten å bruke subjektshellipser på, for å uttrykke ambivalens eller usikkerhet i forhold til eget utsagn, ser vi som sagt tydelig i de andre eksempla (eksempel 5 og 6-10). Eksempel 6 er gjengitt under.

Gjentakelse av Nota 6 på side 32:

A: men jeg tror jeg tror liksom ## (uforståelig) # sånn etniske sammensetninga har # m svingt en god del siden vi # vokste opp der det tror jeg det ...

b: ja * jeg tror sikkert det det ...

A: altså f- det er jo liksom # klar trend i # nyere forskning viser at vi flytter ut fra indre øst og ut i drab- s- ut i øst sør og sånn"

b: * (latter) ja

A: det er jo helt klart # de gjør

B: ja # nei (...) tror det er blitt mye mer sånn oppover i Groruddalen òg så

3.2. Ikke-tematisering eller subjektshellipser/pro som tåkelegger

I dette siste utsagnet bruker B subjektshellipsen til å uttrykke at han ikke er helt sikker på om det han sier, stemmer med virkeligheten. Denne usikkerheten vises også tydelig initialt i setninga, som begynner med «ja # nei», og støttes videre av ordvalget *tror*. Dette utsagnet er ikke nedvurderende som eksempla foran, men B går ikke helt god for innholdet, og holder sitt eksplisitte *jeg* utafør. Når taleren snakker om hendelser som ligger framover i tid og som han/hun er litt usikker på om kommer til å skje eller ikke, ser vi at subjektshellipser blir brukt på samme måte. Eksempel 7 er gjentatt under og viser dette:

Gjentakelse av Nota 7 på side 32:

B: har du vært i Tyrkia før?

A: nei

B: da må du dra dit

A: ja (latter) ## (...) skal prøve på det

I setninga med subjektshellipse responderer A høflig på B's forslag, men A legger ikke mer i utsagnet enn nettopp en høflig tilbakemelding. Det kan godt hende at A tenker å dra til Tyrkia en gang, men han legger ikke noe vekt på påstanden. Det er ikke etterrettelig informasjon han kommer med. Han har ikke nødvendigvis tenkt å dra til Tyrkia sjøl om han sier det her. Ellipsen understreker funksjonen dette utsagnet har som en høflig tilbakemelding uten spesielt høy grad av sannhetsverdi. Eksempel 8, 9 og 10 viser også det samme. Eksempel 9 er delvis gjengitt her:

Utdrag fra Nota 9 på side 33:

A: men (...) satser egentlig på mil- militæret da # prøve å ta en utdannelse # i militæret og kanskje

A har ikke bestemt seg for å ta en utdannelse i militæret, men han vurderer det som en mulighet. Her ser vi også at A understreker usikkerheten i utsagnet med *kanskje* til slutt.

3.3 Subjektsellipser/pro med arbitrær referanse - utvidelse av referansen

I dette kapitlet skal jeg se nærmere på noen eksempler som viser det jeg har kalt subjektsellipse med arbitrær referanse. Ellipsens funksjon i disse eksemplene er å gjøre subjektets referanse vid.

I likheten med bruken dataene i forrige kapittel viste, oppnår taleren en semantisk eller pragmatisk effekt ved å bruke en subjektsellipse i stedet for et fonetisk realisert subjekt i disse eksemplene også. Dette er, som jeg har nevnt, et argument for å regne ellipsen som et eget leksikalsk element - som vi kan kalle pro. Det som skiller ellipsene sånn de blir brukt i dette kapitlet fra eksemplene med ikke-tematisering i forrige kapittel, er at ved ikke-tematisering så vi at referansen til ellipsen var spesifikk og åpenbar, nesten overtydelig, sjøl om forma på subjektet ikke alltid var det. Sånn er det ikke med den bruken av subjektsellipser jeg analyserer her. Den eksakte referansen til ellipsen her er utydelig, og den er utydelig fordi den er så allmenn eller generell at det ikke er viktig å spesifisere den.¹ Subjektsellipsen foretrekkes altså fordi referansen er allmenn.

¹I norrønt kunne man la være å uttrykke subjektet fonetisk dersom det var uspesifisert og mulig å identifisere utfra konteksten. «Thus the Old Norse equivalent to the non-specific 'one' (German *man*, French *on*) is an empty subject position.» (Faarlund 2004, 218)

3.3.1 Eksempler

(11. Nota 139-140)

A: «Rikets røst» han nå # jeg syns ikke det er så bra egentlig

b: * hm?

B: nei jeg syns det er morsomt jeg (latter) # «Get ready to be Boyzvoiced»

a: * (latter) * ja det er morsomt

B: det var jo den beste filmen i norsk historie kanskje (latter) # (...) **kan glemme «Elling» og alt det der** # (uforståelig) # det er jo morsomt som bare det

a: * (latter) * mm * (latter)

(12. Nota 103-104)

B: la meg si hvis du skal til byen og er fire stykker så tar du taxi og for det koster deg mindre enn at fire skal ta trikken

a: * det er jo mindre det ja

A: ja ja ja # det d- det er helt klart

b: * e * det er hundre og tjue

B: kroner det med trikken # (uforståelig) en hundrelapp med å ta taxi og da blir det kjørt så dør til dør

a: * ja * det er det det er * ja

A: ja # nei det er ikke noe rart at folk e

b: * (uforståelig)

A: altså de taxigutta har lite å gjøre fra før av så (...) **må jo prøve å støtte dem lite grann** # (uforståelig) # det

b: * ja ja helt klart * helt klart

(13. Nota 103-104)

A: da er det fint å bo på Aker Brygge da

b: (uforståelig)

A: (latter) # ikke sant

b: * dårlig isolerte

B: yttervegger # (...) betaler (...) (fotnote?) fem og tjue tusen i måneden
for (latter) # ja da

(14. Nota intervju med 023)

Int: hva slags spill da?

A: tv-spill (latter)

Int: å ja

A: ja # (...) spilte mye av det når jeg var liten

(15. Nota 023-024)

A: men (...) satser egentlig på mil- militæret da # prøve å ta en utdanning
i militæret og kanskje

B: å ja det er sikkert litt mer spennende da

A: ja # (...) får opplevd litt mer sikkert

B: ja

A: enn å sitte på en skolebenk # (uforståelig) liksom (latter)

(16. Nota 019-020)

A: Bush fortjener ikke å væ- bli president eller bli gjenvalgt # men når han
først ha- ha- er blitt gjenvalgt så tror jeg ikke han kommer til å gjøre så
stor feil som han har gjort

B: nei # (...) får håpe det

(17. Nota 023-024)

A: jeg # var for det meste på hotellrommet

B: å ja kjedelig da

A: (latter) **ja ## (...) fikk sett litt da**

3.3.2 Analyse

Eksempel 11 er delvis gjentatt under, og viser tydelig hva jeg mener med arbitrær referanse:

Utdrag fra Nota 11 på side 40:

B: det var jo den beste filmen i norsk historie kanskje (latter) # (...) **kan glemme «Elling» og alt det der #** (uforståelig) # det er jo morsomt som bare det

Referansen her er generisk, og kan være *hvem som helst*. Dersom subjektet hadde vært fonetisk realisert, ville det blitt realisert som *en, man, du, vi* eller lignende. Referansen kunne ikke vært leksikalisert ytterligere her, det ville gjort den snevrere og hadde hatt motsatt effekt av det ellipsen har.

I dette eksemplet er subjektets referanse allmenngyldig, og med det mener jeg at alle som måtte ønske det kan være en del av referansen. Hvem som favnes av ellipsens referanse er ikke egentlig viktig. Den gjelder for alle og ingen, og ved å bruke en subjektsellipse, understreker taleren det poenget. «Alle» kan glemme *Elling*. Det er en generell oppfordring til alle som måtte se på seg sjøl som involvert. Oppfordringa gjelder i så generell forstand at subjektet ikke trenger (eller kan ha) en snever referanse. Subjektets referanse er underordna, og det blir forsterka av ellipsen.

Funksjonen til denne setninga, det som er utheva med feit skrift, er egentlig å underbygge hvor mye B liker den andre filmen som nevnes i det forrige segmentet til

3.3. Subjektsellipser/pro med arbitrær referanse - utvidelse av referansen

B, altså *Get ready to be boyzvoiced*. For å understreke det sammenligner B *Get ready to be boyzvoiced* med ««Elling» og alt det der». *Elling* er en kjent norsk film, og *alt det der* har også en vag referanse som vi skjønner ut fra vår felles kulturelle bakgrunn. *Alt det der* kan tolkes som en referanse til norske filmer som har hatt en viss publikumssuksess. Ellipsens vage referanse er nært knytta til den vage referansen til *alt det der*. Det er noe allment som vi alle er en større eller mindre del av.

Eksempel 12, som er delvis gjentatt under, er interessant fordi det viser at en subjektsellipse kan være med på å bringe ny informasjon inn i en setning og konteksten. I eksempel-delen til dette kapitlet (3.3.1) har jeg tatt med ganske mye av samtalen før setninga med ellipsen for å vise at ellipsen ikke henter referansen sin umiddelbart i noen av ytringene foran. Her er det ingenting tidligere i samtalen som egentlig avslører referansen til pro:

Utdrag fra Nota 12 på side 40:

A: altså de taxigutta har lite å gjøre fra før av så (...) **må jo prøve å støtte dem lite grann # (uforståelig) # det**

Denne setninga har et element som er usynlig i PF (subjektsellipse/pro) som har en veldig vid referanse (arbitrær), og likevel kan dette elementet bidra med ny informasjon i konteksten uten at avkodinga av setninga krasjer i grammatikken. Åssen kan denne setninga være så åpenbar samtidig som den er så vag?

I kapittel 4.3 skriver jeg mer om aktuelle vilkår for åssen vi kan tolke inn referansen til subjektsellipser/pro. *Aktualiet* er et av vilkåra jeg skriver om der. DP-er som er aktivert i konteksten har høy grad av aktualitet, og har derfor stor sannsynlighet for å bli valgt som subjekt eller topik i en ny setning. I dette eksemplet er *taxigutta* en DP som er aktivert i konteksten, og den er sånn sett aktuell for å være referanse for subjektet. *Taxigutta* er den ene aktuelle DP-en i konteksten som kunne vært referansen til pro, men den referansen er brukt opp i oversetninga.

Empatiprinsippet, som jeg også skriver om i 4.3, gjør taleren også til en veldig aktuell referanse for subjektet, og i dette eksemplet er taleren også en *del* av

3.3. Subjektsellipser/pro med arbitrær referanse - utvidelse av referansen

referansen. Men det er setningas semantiske innhold som gjør at vi kan tolke referansen til subjektet som videre enn bare taleren. I eksempel 2 på side 27 var det ikke aktuelt å tolke referansen til subjektet som videre, altså til å gjelde flere enn ett individ (representert ved *skolen*). Det semantiske innholdet til verbet *ringe* forteller oss at det ikke er mulig at det kan gjelde for flere personer. På den måten er verbets semantiske innhold også et element som bidrar til å avklare subjektsreferansen når man bruker en subjektsellipse. Det er mulig for mer enn én person å støtte taxigutta lite grann. Det semantiske innholdet til verbet *støtte* signaliserer at dette sannsynligvis gjelder for mer enn én person. Når man ønsker støtte, ønsker man det fra flest mulig. Verbet signaliserer altså at referansen til subjektet trolig favner flere personer.

I resten av eksempla til dette kapitlet ser vi at forma på et eventuelt fonetisk realisert subjekt, gjenspeiler den arbitrære referansen. Det kunne vært *man, en* eller *de*. Alternativt kunne det vært *folk*. Også her ser vi at det å bruke en subjektsellipse har en semantisk eller pragmatisk effekt, nemlig på et vis å holde subjektsreferansen åpen for alle som ønsker å være med. Denne effekten mener jeg er et viktig argument for å si at det finnes et pro i dypstrukturen til disse eksemplene. Pro tilfører setninga noe som et fonetisk realisert ikke kunne ha gjort.

I eksempel 16, som er gjentatt under, kunne informantene nesten satt inn et hvilket som helst (personlig) pronomen:

Gjentakelse av Nota 16 på side 41:

- A:** Bush fortjener ikke å væ- bli president eller bli gjenvalgt # men når han først ha- ha- er blitt gjenvalgt så tror jeg ikke han kommer til å gjøre så stor feil som han har gjort
- B:** nei # (...) får håpe det

Ved å bruke en subjektsellipse, framstiller informantene det som at dette er noe «alle» håper. Jeg tolker det som at subjektet er så generelt at det står åpent for alle som vil være med. I dette eksemplet mener jeg at informantene bruker ellipsen som et

politisk virkemiddel, eller heller at hun bruker pros semantiske effekt som et politisk virkemiddel. Hun bruker den arbitrære referansen til pro for å si implisitt at dette bør flere enn hun sjøl håpe.

3.4 Subjektsellipser/pro i respons eller ekkosetninger

Måten subjektsellipsene blir brukt på i dette kapitlet, er ikke semantisk motivert på samme måte som vi har sett i de to forrige kapitlene. Eksempla her har det til felles at de fungerer som en kommunikativ respons eller tilbakemelding på noe som har blitt sagt tidligere i samtalen. Her oppnår ikke taleren noen semantisk effekt av å bruke en subjektsellipse, men ellipsen får heller en indirekte kommunikativ funksjon. Mange av eksempla her er ekkosetninger, de hermer et utsagn som nettopp er sagt som en kommunikativ respons.

3.4.1 Eksempler

(18. Nota 121-122)

B: jeg syns det er jeg blir litt sånn sliten av sånn stressa taxisjåfører jeg jeg skjønner liksom ikke helt det der med # den aggressiviteten de # de utviser

A: nei og spesielt ikke når man har kunder med seg heller # **altså (...)** syns det er litt sånn

(19. Nota 103-104)

B: e jeg håper jo Vålerenga vinner jeg

A: ja det gjør vi jo begge to # (uforståelig)

b: * men Lyn har et

B: tak på Vålerenga de siste to kampene

A: (...) **har hatt det** # det er riktig det B så n- du kan ikke være det er ikke
akk- det er antagelig ikke noe spilleobjekt

b: * ja

(20. Nota 103-104)

B: det er jo men e altså sånn må man ha altså sånn nasjonalt oppslagsverk
det trur jeg

a: * ja altså det vi må jo som

A: nasjon e tillate det eller eller unne oss å holde oss med det altså # det
ville vært e stakkarslig ellers

b: * ja # det har e

A: (...) **syns jo det**

b: ja

(21. Nota 153-154)

B: hu fikk jo nesten som fortjent da # var ikke mye samarbeidsvillig e den
derre hundeeieren der da

a: * ja (...) **gjorde det**

A: nei (...) **var ikke det # ikke i det hele tatt**

(22. Nota 103-104)

B: han har sittet der nede med Arne Scheie han nei med n- han Herwig
Carlsen i # Garmisch og (latter)

a: * ja ja * (latter) * ja * ja ja * (latter)

A: (...) har jo det (latter) (...) har jo det

(23. Nota 153-154)

B: jeg trur det egentlig du har litt lyst på den bilen jeg altså

A: (latter) # å (...) veit ikke det

(24. Nota 121-122)

B: hva syns du om d- # (uforståelig) sunne grønne teen da # med sukker?

A: jeg veit ikke helt jeg # den smakte ikke så veldig mye # det smakte
liksom varmt vann med sukker i # sånn litt sitron

b: * ja

B: mm den smaker ingenting

A: nei (...) smaker ikke så mye

3.4.2 Analyse

Eksempel 18 er gjentatt under. A bekrefter B ved å herme og tilslutte seg B's utsagn. Ved å gjenta samtalepartnerens poeng, viser A forståelse og innlevelse i B's foregående ytringer. Dette skriver blant annet (Svennevig 2001, 77) om.

Gjentakelse av Nota 18 på side 45:

B: jeg syns det er jeg blir litt sånn sliten av sånn stressa taxisjåfører jeg jeg skjønner liksom ikke helt det der med # den aggressiviteten de # de utviser

A: nei og spesielt ikke når man har kunder med seg heller # **altså (...)** syns det er litt sånn

Setninga har samme oppbygning som taler B's innledende setning i segmentet foran. Taler B gir først uttrykk for en ekspressiv vurdering av en felles opplevd situasjon, og taler A bekrefter at dette også gjelder for henne, eller at hun er enig. Begge talerne er bevisste på hvilken ramme for kommunikasjonen som er aktivert, og talerne bekrefter hverandre i kommunikasjonssituasjonen.

Det er ingen tvil om at det er taleren som er referansen til subjektet i setninga. Dette eksemplet viser i likhet med eksempel 12 på side 40 at taleren sjøl er en av de mest aktuelle kandidatene til å være subjektsreferanse. Den semantiske betydninga til *syns* tilsier også at dette er en subjektiv vurdering, noe som underbygger tolkinga av ellipsen.

Det er utelukka at taler B kan være referansen til subjektet. Det er utenkelig at taler A plutselig skulle begynne å synse på taler B's vegne. Det ville være et brudd på de kommunikative reglene i situasjonen. Av andre aktiverte DP-er i samtalen er *taxisjåfører*. Det er også utenkelig at A begynner å uttale seg på vegne av taxisjåførene de snakker om. I samtalesituasjonen er det ingen andre tenkelige referanser til subjektsellipsen enn taleren sjøl.

Som sagt skiller denne bruken av subjektsellipser seg fra bruk som har en semantisk motivasjon. I dette eksemplet oppnår ikke A noen spesiell semantisk

effekt ved å bruke en subjektsellipse. For å finne ut hvorfor det er hensiktsmessig å bruke en ellipse her, mener jeg vi må se på andre teorier.

Dennis Bouchard skriver i (Bouchard 1995, 3) at ethvert syntaktisk element må korrespondere til noe i den semantiske representasjonen og vice versa - at ethvert semantisk element må identifiseres av noe i den syntaktiske representasjonen. Dette kaller han full identifikasjon i setningene. Han mener at det ikke kan være noen semantiske elementer i en setning som *ikke* vises i syntaksen, og ingen syntaktiske elementer i en setning som ikke har et semantisk motstykke. Åssen skal vi avgrense hvor mye informasjon som ligger i setninga, og hva som ligger i konteksten? Bouchard setter to muligheter opp mot hverandre:

- (i) I den semantiske representasjonen til en setning er alle faktorene som er relevante for å avkode hva setningen refererer til, til stede. Eller:
- (ii) I en setning ligger bare den semantiske representasjonen som er uttrykt i de lingvistiske elementene.

For å avgjøre hvilken som er mest sannsynlig av (i) og (ii), kan det som er gitt ut fra konteksten ekskluderes. Dette vil ekskludere (i). (ii) er den eneste som stemmer med det Bouchard kaller full identifikasjon. Full identifikasjon i en setning vil derfor bety (ii). Resten av informasjonen ligger i konteksten.

The hearer can compute the situation being referred to by combining the abstract semantic representation of the sentence with the extra linguistic information in the context. (Bouchard 1995, 21)

Alternativ (i) ville ført til at enhver ytring hadde vært overlessa med informasjon. Alternativ (ii) har den nødvendige nye informasjonen som ikke tilhøreren har ut fra konteksten, og alternativ (ii) er derfor mye mer økonomisk enn alternativ (i). Dette fører igjen til at syntaksen i alternativ (ii) er mye enklere (eller økonomisk) enn syntaksen er i (i) dersom vi forutsetter at ethvert semantisk element måtte speiles i et syntaktisk motstykke. Hvis grammatikken vår følger et slags økonomisk

3.4. Subjektsellipser/pro i respons eller ekkosetninger

prinsipp, kan ellipsenes funksjon som vi ser dem i disse eksemplene, være å forenkle eller økonomisere i en samtale. (Sigurðsson og Maling 2006, 28) knytter elliptiske konstruksjoner som dette til det de kaller *avoid spell-out*: «Avoid spelling out any feature or element X of language. In other words, do not express X unless you have to (for linguistic or extra-linguistic reasons).» Ellipsen kan økonomisere samtalepartnernes ytringer ved at blant annet talerens egenreferanse i samtalen kan sløyfes i PF når referansen er åpenbar. Subjektsellipsens referanse er som regel overtydelig i konteksten, og sånn sett kan vi si at bruken av subjektsellipser blant annet er mulig fordi bruken gjerne er helt gjennomsiktig. Med gjennomsiktig mener jeg at det er lett å tolke sammenhengen mellom syntaksen (ikke fonetisk realisert subjekt) og semantikken (avkodinga av referansen).

Men her kommer problematikken rundt pro eller ikke pro inn. Hvis det i en setning bare ligger den semantiske informasjonen som er uttrykt i de lingvistiske elementene, vil det egentlig si at subjektsreferansen må uttrykkes på setningsnivå, og ikke i konteksten. Men når Bouchard skriver «lingvistiske elementer» kan vi si at pro absolutt er et lingvistisk element i syntaksen, det uttales bare ikke i PF. Til nå har jeg sett på pro på denne måten. Men måten subjektsellipsen blir brukt på i eksempel 18, utnytter konteksten i så stor grad at jeg vil si det er mer sannsynlig at det her dreier seg om en ellipse som utnytter sin kopling til konteksten, enn et definert grammatisk pronomen, pro. I kapittel 3.2.2 og 3.3 brakte subjektsellisene inn semantisk eller pragmatisk ekstrainformasjon, og sånn sett kan vi si at det er mer sannsynlig der at det handla om et faktisk usynlig grammatisk element, pro, som bidro med en slags egeninformasjon. Men i eksempla i dette kapittelet dreier det seg mer om utnyttelse av en kontekstuell setningsekstern mulighet, ved at man plukker opp en referanse som som allerede ligger i konteksten.

Det er trolig at bruken av subjektsellipser i eksempla her, henger sammen med et økonomiprinsipp. Subjektsellipser kan bidra til å økonomisere språkbruken, men det å bruke en ellipse kan neppe kalles økonomisk i annet enn PF eller i E-språket. Det å velge å bruke en ellipse framfor et fonetisk realisert subjekt, stiller større krav til avkoding i grammatikken. Når jeg nevner et økonomiprinsipp i denne

sammenhengen, handler det altså om økonomi i PF. Sånn jeg tolker Bouchard, må det være det han også mener når han snakker om «extra linguistic information in the context». Denne ekstrainformasjonen blir jo prosessert i den indre grammatikken hele tida, sjøl om den ikke gjentas i PF.

I eksempla i dette kapitlet vil det være vanskelig å argumentere for at subjektsellipsene skjuler et grammatisk pronomen, *pro*. Det er nærliggende å tenke seg at setningseksterne årsaker er mer viktig enn et setningsinternt grammatisk element her. Eksempla i dette underkapitlet ligner på en annen type elliptiske konstruksjoner, nemlig elliptiske konstruksjoner som egentlig mangler hele nexuskjernen, som:

(10) (...) (...) det som er meninga? (BB dag 41)

I 3.2.2 og 3.3 mener jeg vi tydelig så at subjektsellipsen hadde en pragmatisk funksjon. Når ellipsen har en pragmatisk funksjon og tydelig er bærer av noe som har en grammatisk betydning, mener jeg det er naturlig å gi denne «ladninga» av betydning et navn - altså *pro*. Når vi nå ser her i dette underkapitlet at vi har subjektløse setninger i talespråket hvor den tomme subjektplassen ikke virker «lada» med betydning, er det grunn til å drøfte om det *ikke* handler om *pro* i disse eksempla.

De to variantene er trolig uansett nært knytta til hverandre, og de har lik syntaktisk distribusjon. I og med at man kan velge å kutte subjektet i synlig syntaks i det ene tilfellet, blir det antakelig lettere å overføre det til andre tilfeller, også tilfeller hvor det semantiske eller pragmatiske innholdet til *pro*/ellipsen ikke er viktig. For å komme nærmere svaret på spørsmålet om hvor skillet mellom subjektsellipser med eller uten *pro* skulle gå, mener jeg vi må legge til grunn mer forskning enn det én masteroppgave kan kartlegge. Jeg vil derfor fortsette å si at det fins et *pro* i dypstrukturen når subjektet ikke nevnes i PF i norsk talespråk. Men jeg vil foreslå at et skille mellom ellipser med eller uten *pro* kan være som er motivert utfra om subjektsellipsene har en egen semantisk pragmatisk funksjon i setninga eller

3.4. Subjektsellipser/pro i respons eller ekkosetninger

ikke. Der ellipsen tilfører setninga ekstrainformasjon, kan vi si det fins et pro. Der ellipsen ikke tilfører setninga ekstrainformasjon, dreier det seg heller om regelmessig stryking i PF.

Det er også én ting til som er verdt å merke seg med eksempel 18, som er delvis gjentatt her:

Utdrag fra Nota 18 på side 45:

A: nei og spesielt ikke når man har kunder med seg heller # **altså (...)**
syns det er litt sånn

I kraft av å være en kommunikativ tilbakemelding, bærer ikke dette utsagnet spesielt sterke referanser. Det er akkurat som det svever litt i lufta. Vi får ikke helt tak i hva informanten egentlig formidler, noe som blir understreka i predikativet i leddsetninga, som også har en vag referanse. Dette utsagnets funksjon som kommunikativ tilbakemelding er viktigere enn dets innhold. Sjøl om det ikke er vanskelig å avkode subjektsellipsens referanse her, ser vi igjen at ellipsen opptrer i omgivelser hvor referansene ikke er spesielt viktige.

Ifølge (Svennevig 2001, 77) er det å gjenta samtalepartnerens poeng, en effektiv måte å overta turen på i en samtale. Dette ser vi i eksempel 19 som delvis er gjentatt under:

Utdrag fra Nota 19 på side 46:

b: * men Lyn har et
B: tak på Vålerenga de siste to kampene
A: (...) **har hatt det** # det er riktig det B så n- du kan ikke være det er ikke
akk- det er antagelig ikke noe spilleobjekt

Her ser vi at A bruker setninga med subjektsellipsen for å ta ordet i samtalen. Setninga er en respons på B's setning foran, og oppbygginga ligner, eller repeterer, setninga foran. Dette er en kommunikativ tilbakemelding og en måte å ta ordet på.

I likhet med det forrige eksempelet (eksempel 18), er funksjonen til denne setninga viktigere enn innholdet. Lyn er referansen til subjektsellipsen. Lyn er en DP som er aktivert i konteksten. I setninga foran aktiveres to DP-er, Vålerenga og Lyn, som begge kunne vært subjekt her. Grunnen til at dette ikke blir tvetydig, er setningas funksjon. Setninga er et ekko av setninga foran, og der er Lyn subjektet. I tillegg er Lyn tema for samtalen.

I eksempel 20 som er gjentatt under, ser vi en subjektsellipse i en setning som brukes for å *holde på* turen i en samtale:

Utdrag fra Nota 20 på side 46:

A: nasjon e tillate det eller eller unne oss å holde oss med det altså # det
ville vært e stakkarslig ellers

b: * ja # det har e

A: (...) syns jo det

Her prater A, men B prøver å ta ordet (markert med liten bokstav). Setninga med subjektsellipsen forsterker A's utsagn foran, og gjør at A beholder turen i samtalen. Den første setninga til A her (som begynner med «nasjon»), forsterkes av setninga med ellipsen etterpå. Ellipsens referanse er generell, og vurderinga i det første segmentet til A blir sagt på et generelt grunnlag, mens setninga med ellipsen i det andre segmentet til A innsnevrer referansen til å gjelde spesifikt for taleren sjøl også. Subjektet i setninga i det første segmentet har derfor en mer generell referanse, mens setninga med subjektsellipsen snevrer inn referansen og gjør den spesifikk. Subjektsellipsen kan altså bidra til å snevre inn referansen til subjektet.

I eksempel 21 som er gjengitt under, ser vi at taler A gir flere tilbakemeldinger på utsagnet til B:

Gjentakelse av Nota 21 på side 46:

B: hu fikk jo nesten som fortjent da # var ikke mye samarbeidsvillig e den
derre hundeeieren der da

a: * ja (...) gjorde det

A: nei (...) var ikke det # ikke i det hele tatt

Dette eksemplet inneholder flere responser eller ekkosetninger, og subjektsellip-
sen blir brukt i begge. Først bekrefter A B mens B prater. Deretter bekrefter A B på
nytt når B er ferdig med utsagnet sitt. Til slutt forsterker A begge responsene med
ikke i det hele tatt. Referansen til ellipsen er *hundeeieren* hele veien.

I eksempel 23 brukes også en subjektsellipse i en responssetning, men denne
responsen er ikke en ekkosetning:

Gjentakelse av Nota 23 på side 47:

B: jeg tror det egentlig du har litt lyst på den bilen jeg altså

A: (latter) # å (...) veit ikke det

Her fungerer responsen til taler A på samme måte som i eksempla med
ekkosetninger, men her er responsen en sjølstendig syntaktisk konstruksjon. Det ser
altså ikke ut til at responssetninga må herme setningskonstruksjonen foran for at
man skal kunne bruke en subjektsellipse her. Taleren sjøl er referansen til ellipsen.

3.5 Subjektsellipser/pro som anaforisk pronomen

Dette kapitlet skal handle om når subjektsellipser blir brukt i stedet for et anaforisk
pronomen. Da er ellipsen bundet anaforisk til en DP som nettopp er aktivert i
konteksten. Antesedenten kan være et enkelt setningsledd, men subjektsellipsen
kan brukes også når antesedenten er en nominal leddtype uten genus, det vil si en
leddsetning eller en infinitivkonstruksjon.

3.5.1 Eksempler

(25. Nota 042-043)

A: så man går så går de pripper de rundt og så har alle damene da disse
hundene # (uforståelig) # så hun- fa- sånn til å ha i fanget

B: mm

A: som de går og bærer på # (...) **er veldig fint altså**

(26. Nota 139-140)

A: har du fått ny klokke?

B: ganske

A: (...) **var kul da** # hva er det (...) står på n da?

(27. Nota 139-140)

B: hvor lang tid bruker du hjem da med scooter?

A: med scooter? # (...) **tar fem minutter**

(28. Nota 023-024)

A: så jeg bare ga han passet mitt så lærte han de opplysningene sto på
passet så kom han inn med passet mitt (latter)

B: det er bra da

A: ikke sant # (...) **hadde aldri gått her i Norge liksom** (latter)

B: nei (latter) dem er litt smartere her da

A: ja ### ja men (...) trur ikke de bryr seg så mye liksom

3.5.2 Analyse

Eksempla her har likhetstrekk med setningene med formelt subjekt som jeg skriver om i 3.6, men i dette kapitlet her har subjektsellipsene et semantisk innhold, det vil

3.5. Subjektsellipser/pro som anaforisk pronomen

si at ellipsen står i en posisjon som tilsier at den har mottatt en semantisk rolle fra verbet.

Dersom subjektet i disse eksempla hadde vært fonetisk realisert, er det vanskelig å forestille seg at de kunne vært uttrykt med noe annet enn et anaforisk pronomen. Det hadde vært mulig å for eksempel gjenta antesedenten til subjektet, men det hadde vært overflødig og ville trolig ikke blitt tolka som naturlig i kommunikasjonssituasjonen.

I eksempel 25 (gjentatt under) viser subjektsellipsen tilbake på flere utsagn som henger sammen:

Gjentakelse av Nota 25 på forrige side:

A: så man går så går de pripper de rundt og så har alle damene da disse
hundene # (uforståelig) # så hun- fa- sånn til å ha i fanget

B: mm

A: som de går og bærer på # (...) er veldig fint altså

I dette eksemplet har subjektsellipsen referanse til det taleren nettopp har fortalt. Igjen ser vi at bruken av en ellipse illustrerer samhandlinga mellom de grammatiske og semantiske sidene av språket. Referansen til subjektet er uttalt i setninga/setningene foran, og er så åpenbar at å sette inn et fonetisk realisert subjekt egentlig ikke er semantisk nødvendig. Det hadde ikke vært ugrammatisk å bruke et hørbart subjekt her, men referansen er synlig nok til at man kan bruke en ellipse. Eksemplet illustrerer åssen forfeltet i setninga virker som et bindeledd til den generelle konteksten. Konteksten følger nesten med inn i den setninga hvor ellipsen brukes, og referansen er overtydelig, noe som gjør et lydlig subjekt semantisk overflødig. Setningene glir over i hverandre og utfordrer de tradisjonelle setningsgrensene. Jeg vil igjen vise til (Bouchard 1995, 21): «The hearer can compute the situation being referred to by combining the abstract semantic representation of the sentence with the extra linguistic information in the context.»

I dette utdraget av samtalen er det veldig tydelig at talespråkets setningsgrenser

er relative. Alle ytringene til A i dette utdraget er vanskelige å avgrense som unike grammatiske setningsstrukturer. Likevel er det uproblematisk å identifisere den utheva teksten her, altså setninga med subjektsellipsen, som et nytt sjølstendig utsagn og ikke en grammatisk del av ytringene foran. Det markeres blant annet med en kort pause, i tillegg til at vi kjenner igjen setningsstrukturen til en fullstendig grammatisk setning. Og det er ellipsen som gjør den fullstendig. Hadde vi ikke hatt denne muligheten til å tolke subjektsellipser, ville vi ikke tolka setninga som grammatisk. Det er derfor vi, blant annet ved hjelp av det jeg da vil si vi kan kalle pro, kan identifisere setninga som en grammatisk enhet.

I eksempel 26 (gjentatt under) viser subjektsellipsen (den første) tilbake på en enkel DP i setninga foran:

Gjentakelse av Nota 26 på side 55:

A: har du fått ny klokke?

B: ganske

A: (...) var kul da # hva er det (...) står på n da?

I dette eksemplet viser ellipsen tilbake til klokka i setninga foran. Dette eksemplet illustrerer også hvor vag grensen mellom forfeltet og konteksten er. DP-en *klokke* er allerede aktivert i konteksten, og referansen er så nylig aktivert at ellipsen kan brukes i stedet for å gjenta subjektet i fonetisk form. I artikkelen jeg var inne på i 2.8 skriver Frascarelli dette for italiensk: «[...] pro-coreference is not subject-driven but Topic-driven.» (Frascarelli 2007, 708) Det kan se ut som at dette gjelder for subjektsellipser i norsk også. Det er ikke mulig å tolke inn andre referanser for ellipsen enn denne. Subjektet gjentas også eksplisitt i setninga etter, men da som trykklett *n*.

Eksempel 27 på side 55 viser det samme som 26, og det første eksemplet i nummer 28 viser det samme som 25.

Dersom talerne hadde valgt å realisere subjektene i eksempla her fonetisk i stedet for å bruke en ellipse, ville subjektets oppgave i setningene først og fremst vært grammatisk, det vil si at subjektet ville hatt liten referensiell betydning. Når

3.6. Subjektsellipser/pro som formelt subjekt

man bruker pronomen, vil pronomenets grad av referensiell versus grammatisk betydning variere fra gang til gang. Mens pronomen i enkelte sammenhenger har høy grad av referensiell betydning, vil de i andre sammenhenger først og fremst ha en grammatisk funksjon. Formelt subjekt er et ytterpunkt i forhold til grammatisk betydning, mens for eksempel personlige pronomen ofte har et konkret referensielt innhold. Når det gjelder anaforiske pronomen, vil det være kontekstavhengig i hvilken grad det har referensiell betydning. Bruken av subjektsellipser/pro der man skulle forvente et anaforisk pronomen, ser ut til å være mer hyppig når ellipsen har liten grad av referensielt innhold. Sann sett ligner disse eksempla litt på eksempla med formelt pro som jeg skriver om i neste kapittel.

Pronomen med deiktisk referanse er bundet i sjølve talesituasjonen (NRG, 1152). Hva som bidrar til å binde subjektsellipsenes/pros referanse i talesituasjonen, skriver jeg mer om i kapittel 4.3.

3.6 Subjektsellipser/pro som formelt subjekt

Subjektsellipser blir også brukt i setninger hvor vi forventer et formelt subjekt.

3.6.1 Eksempler

(29. Nota 139-140)

A: hva skal du i helgen da?

B: Beito # kjedelig

A: på hytta?

B: mm

A: å ja # (latter) # (...) er ikke noe snø der nå?

(30. Nota 001-002)

A: jeg driver jo og jogger jogger veldig mye da # du ser jo det (latter)

B: ja (latter)

A: nei det blir jo litt for mye sløving på sofaen det gjør det altså # det

B: ja # (...) skal ut og jogge i dag # klokka sju # (...) **begynner å bli kaldt**
men

(31. Nota 103-104)

A: ja det (uforståelig) ja det stemmer det # (latter) Oslo Sporveier vi prater
om (latter)

b: * ja * ja * ja det er det

A: ja det er en sørvisbedrift det # (fremre klikkelyd) ja

b: * ja det

A: (...) **koster tretti kroner nå å forville seg inn på trikken**

3.6.2 Analyse

Disse eksempla har altså en subjektsellipse i stedet for formelt subjekt. I og med at formelt subjekt er semantisk tomt, er det verken noen subjektsreferanse å dekke over eller gjøre videre i disse eksempla. Det er derfor vanskelig å tenke seg at ellipsene her kan være semantisk eller pragmatisk motivert. Jeg vil ikke utelukke at det eventuelt er et økonomiprinsipp som kan være årsak til at subjektsellipser blir brukt på denne måten også.

Når jeg analyserer bruken av subjektsellipser i dette kapitlet, vil jeg se nærmere på noen av argumenta for bruk av formelt subjekt og diskutere hvorvidt vi kan si om ellipsene her har et faktisk pro i dypstrukturen eller ikke. Formelt subjekt er et stort tema å gjøre rede for, og jeg vil prøve å holde meg til den delen av emnet som kan ha betydning for problemstillinga i min oppgave. Så langt i oppgava har jeg kommet

3.6. Subjektsellipser/pro som formelt subjekt

fram til at bruken av subjektsellipser i stedet for et fonetisk realisert subjekt i norsk primært henger sammen med to faktorer:

(iii) Man kan enten bruke en subjektsellipse for å oppnå en semantisk eller pragmatisk effekt.

Eller:

(iv) Subjektets referanse er så tydelig i sammenhengen at det blir unødvendig å repetere den i synlig syntaks i hver nye setning.

Det er flere gode argumenter for å si at eksempla i dette kapitlet *ikke* har noe usynlig pronomeren i dypstrukturen. Det er vanskelig å se hvorfor pro skal kunne brukes i stedet for formelt subjekt og ikke ha noen semantisk referanse, når identifisering og spesifisering av den semantiske referansen har vært en såpass viktig faktor for bruken av pro vi har sett på til nå. Bruken av formelt subjekt er syntaktisk motivert fordi norsk krever et fonetisk realisert subjekt sjøl om ikke verbet deler ut noen ekstern rolle. Dette argumentet faller tilsynelatende bort dersom pro bare kan gå inn og gjøre den samme jobben.

Faktor (ii) for bruk av subjektsellipse (som jeg skreiv over,) sier egentlig at ellipsene/pro har en slags økonomiserende funksjon i PF (jf. 3.4). For at ellipsene skal kunne ha en økonomiserende funksjon, må det ligge noen kontekstuelle eller funksjonelle forutsetninger til grunn. Disse forutsetningene er blant annet at subjektsellipsene opptrer i respons eller som ytringer som ligger semantisk/pragmatisk tett opptil temaet/temaene som er aktivert i konteksten etc. Men effekten av økonomiseringa kan bare sies å skje i PF, eller i den tida det tar å si en ytring. Syntaksen eller I-språket er egentlig ikke økonomisert på noen måte så lenge man må kunne identifisere subjektsreferansen på en uproblematisk måte hele tida. Egentlig blir det tvert imot, ellipser setter mye strengere krav til samtalepartnerens avkoding av syntaksen enn det et fonetisk realisert subjekt gjør. Et fonetisk realisert subjekt er i kraft av sin fonetiske realisasjon en språklig merkelapp for sin referanse i verden. Subjektsellipser bruker de kontekstuelle, semantiske, morfologiske og syntaktiske elementene som foreligger i en ytring for å peke ut sin referanse. Det gjør at det stilles strengere

krav til avkodinga av syntaksen enn om et fonetisk realisert subjekt hadde stått på subjektsplassen.

Dette *kan* være noe av forklaringa på hvorfor vi har et formelt subjekt som *er* fonetisk realisert også. I norrønt var ikke kravet til å sette inn et lydlig subjekt dersom verbet ikke delte ut noen semantiske roller, like sterkt som i norsk. I norsk er kravet om et fonetisk realisert subjekt strengere, også ved verb som ikke deler ut noen semantiske roller. Med utgangspunkt i at pro kunne stå som subjekt til blant annet meteorologiske verb i norrønt, kan det tenkes at det er en liknende ellipse som er mulig å bruke i moderne norsk også, sjøl om den lydlike varianten av subjektet (ekspletivet) er mest vanlig å bruke i dag. Sånn sett kan vi se på utviklinga av formelt subjekt i norsk som en utvikling mot et stadig sterkere krav til å realisere subjektet fonetisk. Da fyller formelt subjekt i norsk et slags syntaktisk hull som oppsto når kravet om et lydlig subjekt blei sterkere. Vi må kanskje se nettopp til setningene uten et fonetisk realisert subjekt for lettere å kunne skjønne hvorfor vi har fonetisk realiserde ekspletive subjekt i norsk i dag. Det er vanligst i norsk å ha et fonetisk realisert subjekt, og formelt subjekt er merkelappen for at det ikke er noe semantisk subjekt for den indre grammatikken å ta hensyn til. Det *er* mulig å bruke en subjektsellipse i stedet for et fonetisk realisert subjekt i norsk, men det er også mulig (og mest vanlig) å bruke den lydlike varianten av subjektet. Det økende kravet om å realisere subjektet fonetisk, flytter fokuset på subjektskravet fra et grammatisk til et fonetisk krav, som jeg har skrevet om før. Jeg mener at dataene i denne oppgava kanskje kan vise at muligheten til å bruke pro eller et fonetisk realisert subjekt kan være til stede samtidig i ett språk, sjøl om den ene varianten er mest vanlig eller foretrukket.

I og med at det er mest vanlig å bruke fonetisk realiserde subjekt i norsk, ville det som sagt oppstått et hull i det grammatiske systemet dersom ikke-referensielle subjekt ikke kunne blitt realisert fonetisk. Med dette som utgangspunkt kan vi tenke oss at språket vårt har gått fra å være et språk med veldig liten grad av fonetisk realiserde subjekt, til at det gradvis blei mer vanlig å realisere subjektet også i fonetisk form. Samtidig som dette blei vanligere og vanligere, blei ordstillinga fastere, og når

3.6. Subjektsellipser/pro som formelt subjekt

morfologisk markert kasus forsvant, blei kravet til et lydlig subjekt enda strengere. Subjektskravet har altså vært universelt hele tida, men kravet om å realisere alle subjekt fonetisk øker. Til slutt er det bare ekspletive subjekt som ikke har noen lydlig variant, og pronomenet «det» tar den rolla. Dermed har alle subjektsvariantene en lydlig variant, og funksjonen til pro blir marginalisert, men forsvinner ikke helt. Forklaringa på hvorfor ikke alle har subjektsellipser som en del av sitt I-språk i dag, er nettopp at et lydlig subjekt i norsk har blitt det vanlige, noe som etter hvert egentlig har gjort pro, eller muligheten til å uttrykke subjektet med en ellipse, overflødig i forhold til åssen bruken en gang har vært. I og med at min analyse er synkron, og det ikke er gjort noen analyser av dette på andre språkstadium, er det umulig å si noe om åssen dette har vært på andre språkstadier.

Jeg mener at vi kan tolke subjektsellipsene i dette kapitlet på to måter. Enten kan vi holde oss til forklaringa om at vi har mulighet til å bruke subjektsellipser i norsk, og at de kan brukes uavhengig av argumentstruktur eller setningas interne semantiske struktur. Ellers kan vi regne med at vi har et usynlig pronomener pro, som også kan opptre i en ekspletiv variant. Altså at vi har én variant av pro som fungerer som en vanlig DP også semantisk, det vil si at den også oppfyller theta-kriteriet.² I tillegg har vi én variant som fungerer som et vanlig formelt subjekt som ikke trenger å knytte seg til verbets semantiske egenskaper. Denne argumentasjonen er analog til at andre ordformer kan ha flere leksemer. *Det* kan både være et ekspletiv og et pronomener med semantisk innhold. Denne argumentasjonen er også analog til argumentasjonen om at et verb kan ha mer enn én argumentstruktur, altså at ett verb kan opptre med forskjellige argumentstrukturer, og sånn sett egentlig representerer ulike verb reint grammatisk. (Se f.eks. (Åfarli og Eide 2003, 236).)

Av nysgjerrighet har jeg prøvd å finne noen eksempler i materialet som viser subjektsellipser aleine sammen med et meteorologisk verb. Det har ikke lyktes, men det er antakelig en tilfeldighet. Som jeg har nevnt tidligere, er det vanskelig å søke seg fram til eksempler med subjektsellipser. Når jeg finner eksempler, finner jeg dem

²«Et argument (vanligvis en DP) skal ha en og bare en Theta-rolle, og en Theta-rolle skal tilordnes ett og bare ett argument.» (Åfarli og Eide 2003, 102)

stort sett ved å lytte gjennom løpende samtaler. For at jeg skal få noen treff på verb som dette, er jeg avhengig av at informantene diskuterer været på en måte som gjør at jeg får fram akkurat denne typen konstruksjon. Jeg har ikke funnet noen samtaler hvor informantene både diskuterer været, hvor de også diskuterer det sånn at de nevner et meteorologisk verb på denne måten. Antakelig fins det konstruksjoner med meteorologiske verb og subjektsellipse, men jeg har tilfeldigvis ikke funnet noen i mitt materiale. Jeg har derfor konstruert to eksempler under:

(11) (...) snør ikke der nå?

(12) nei (...) snør ikke nå

Med utgangspunkt i dataene i denne oppgava, er det grunn til å regne disse setningene som grammatiske i kontekst. Det har jeg konstruert her:

(13) **A:** har du vært ute? # snør det ennå?

B: nei (...) snør ikke nå

Denne bruken forutsetter altså enten at subjektsellipsen er en semantisk uavhengig mekanisme som kan brukes i alle norske setninger dersom forholdene ligger til rette for det. Argumentasjonen til (Åfarli og Eide 2003, 193-194) om at «subjektsposisjonen må lages og fylles uansett», og om kasusanalysen (på samme sted) gjør at «En synlig DP må ha Kasus, og Kasus må tilordnes en synlig DP.», taler for det. Da må vi regne med at subjektet er generert inn i syntaksen, men at en slags strykingsmekanisme gjør at det ikke blir uttalt. Ellers kan vi regne med at vi har en ekspletiv variant av pro som ikke er sensitiv for verbets semantiske egenskaper, altså et formelt pro. Denne teorien går ut på at pro genereres inn i syntaksen for å sjekke alle obligatoriske trekk i syntaksen som et subjekt må sjekke. Men pro har aldri til hensikt å bli realisert i PF. Pro genereres inn i syntaksen med det som mål at subjektet aldri skal realiseres i PF. Ifølge denne teorien skjer det altså ingen stryking i PF.

Til slutt i dette kapitlet vil jeg se på en annen mulig grunn til at man kan velge å bruke en subjektsellipse i stedet for et formelt subjekt, nemlig analogi. I

3.6. Subjektsellipser/pro som formelt subjekt

forrige kapittel så vi åssen subjektsellipser/pro kan brukes i stedet for et anaforisk pronomen. Eksempla der ligner eksempla med subjektsellipser for formelt subjekt, som vi har sett på i dette kapitlet, og kan være en grunn til at ellipsene/pro også blir akseptable sånn som vi ser de brukes i dette kapitlet. På mange måter er det merkelig at subjektskravet, og det at man må ha en synlig DP på subjektsplassen, skal være en såpass sterk motivator for formelt subjekt når dataene viser at man også kan velge å bruke en usynlig DP som ekspletiv.

Eksempel 31 (delvis gjentatt under) er spesielt interessant fordi det har en infinitivkonstruksjon som egentlig subjekt i ekstraposisjon, og en subjektsellipse i stedet for formelt subjekt i spes, CP.

Utdrag fra Nota 31 på side 59:

A: (...) koster tretti kroner nå å forville seg inn på trikken

Ifølge NRG regnes det ikke som en dublering eller kopiering når en leddsetning er egentlig subjekt og trykklett *det* er formelt subjekt (NRG, 895). Hvis vi regner med at det er ekspletivt pro som er brukt her, er det altså ikke en kopiering av subjektsreferansen som kommer i ekstraposisjon her. Her står i så fall ekspletivt pro i spes, CP, mens det egentlige subjektet er ekstraponert. Pro står i spes, CP for å fylle et syntaktisk krav fordi det egentlige subjektet ikke gjør det (hvis vi baserer oss på et universelt subjektskrav som handler om grammatisk, og ikke nødvendigvis fonetisk realisert subjekt). Adverbialet *nå* står høyreadjungert til V, altså etter komp, VP. Det betyr at infinitivkonstruksjonen står helt til slutt i ekstraposisjon. I NRG gjelder ikke termen *ekstraposisjon* utflytta leddsetninger i ytringer med formelt og egentlig subjekt (NRG, 895/904). (Søfteland 2007, 136-138) diskuterer om denne typen høyreutflytting skal kalles ekstraponering eller dislokering. Hun kommer fram til at også denne forma for høyreutflytting må kunne kalles ekstraponering. «*Ekstraponering* gjeld leddsetningar som er eigentlege subjekt. *Dislokering* er der leddsetninga ikkje (lenger) hører til [resten av setninga, KS].» (Søfteland 2007, 137) Jeg kommer tilbake til høyredislokering i neste kapittel.

3.7 Subjektsellipser/pro og etterhengt subjekt

Eksempla i dette kapitlet har en subjektsellipse i spes, CP, og en fonetisk realisert kopi av subjektet i ekstraposisjon til slutt i setninga. I NRG kalles denne kopieringa av subjektet til ekstraposisjon for *høyreutflytting* eller *høyredislokering* (NRG, 908). I eksempla i dette kapitlet vil jeg si at det er en kopi av subjektet som er ekstraponert, siden subjektet i spes, CP er utelatt fra PF. Ekstraponeringa entydiggjør referansen til subjektsellipsen.

3.7.1 Eksempler

(32. Nota 001-002)

A: men de gikk jo fra # tredje til andre og andre til første # og tredje plass i # det som da var toppserien altså førstedivisjon på tre år da

b: * ja

B: de gjorde det?

A: de gjorde det # så det er en grunn det er en grunn til at man e skal like dem altså

b: oi * på åttitallet? * jøss det var jeg ikke klar over

A: ja

B: ja # (...) trodde de liksom alltid hadde vært der oppe jeg

(33. Nota 103-104)

B: hvor var k- dommerene der da?

A: ja # e nei for det b- # ble det dømt i det hele tatt eller?

b: * (uforståelig) * nei

B: nei nei jeg trur han fikk frispark

a: * nei

A: ja (...) skulle hatt rødt kort han

3.7.2 Analyse

I norsk kan vi ha ledd i ekstraposisjon, enten først i setninga, inne i setninga eller til slutt i setninga. Ifølge NRG står det i ekstraposisjonen til slutt i setninga gjerne ledd som også er representert et annet sted i setninga, og leddet er oftest en kopi av et subjekt i forfeltet (NRG, 908). Dette er vanligere i talespråk enn i skriftspråk (op cit, 904). Jeg mener det er argumenter for å regne kopien av subjektsreferansen som en syntaktisk del av setninga, siden kopien spiller en rolle for bruk av subjektsellipse. Jeg vil derfor si at kopien er ekstraponert, og ikke dislokert jf. Søftelands argumentasjon som jeg var inne på i forrige kapittel.

Alle eksempla på denne konstruksjonstypen i NRG har som venta et fonetisk realisert ledd i spes, CP. Under har jeg tatt med et eksempel derfra (NRG, 908), gjengitt her som (14), og satt det sammen med eksempel 32, gjengitt her som (15).

(14) Eg er ikkje heilt frisk i dag, eg

(15) ja # (...) trodde de liksom alltid hadde vært der oppe jeg

Eksemplet fra NRG har en kopi i ekstraposisjon av subjektet som står i spes, CP. Denne kopien har en forsterkende funksjon i ytringa. Jeg vil argumentere for at eksemplet med subjektsellipse har ulike pro-ord i henholdsvis spes, CP (pro) og ekstraposisjon (*jeg*), sånn at subjektsreferansen kopieres og forsterkes. Jeg vil altså si at det er grunn til å tolke inn et grammatisk subjekt i spes, CP, altså pro, i dette eksemplet.

Kopien av subjektsreferansen i ekstraposisjon bekrefter referansen til subjektet, og gjør det enkelt å avkode subjektets referanse. Uten å gå dypere i spørsmålet om subjektsellipser, kvantitet og grammatikalitetsvurderinger, vil jeg anta at dette er en type subjektsellipser som flere vil vurdere som akseptable enn eksemplene jeg har analysert tidligere i oppgava. Jeg mener grunnen til det er at ved å kopiere subjektsreferansen i ekstraposisjon, fjernes all tvil om åssen subjektsellipsen/pro skal tolkes. I eksempla tidligere i oppgava har jeg pekt på ulike faktorer som forenkler avkodinga av subjektsellipsenes referanse. Jo mer gjennomiktig

referansen er, jo større vil sannsynligheten være for at ellipsen blir tolka som akseptabel. I eksempla med ekstraponering gjentas referansen eksplisitt, og det er avgjørende for at jeg vil argumentere for pro her.

I disse eksempla står de to variantene av subjektet i spes, CP og ekstraposisjon i et forhold som tydeliggjør subjektsreferansen. Dette forholdet kan tolkes som en konkret syntaktisk lisensiering av det grammatiske subjektet i spes, CP. Sett i sammenheng med eksempelet fra NRG, tolker jeg eksempla i dette kapitlet som varianter av det samme som eksemplet i NRG, men eksempla i dette kapitlet har pro i spes, CP og ikke en fonetisk realisert variant av subjektet. Grunnen til at vi kan kalle dette pro, er nettopp forbindelsen til kopien i ekstraposisjon og forholdet dem imellom. Denne syntaktiske forbindelsen mellom pro og kopien er mer konkret enn den kontekstuelle lisensieringa av pro som vi har sett i tidligere eksempler. Og denne konkrete lisensieringa bidrar til at flere (kanskje alle) vil kunne tolke setningene som akseptable, også uten kontekst. Vi ser blant annet denne bruken av subjektsellipse og ekstraposisjon i enkelte idiomatiske uttrykk, som *ja (...) stemmer det* (Nota 001-002). Denne subjektsellipsen stiller ikke store krav til avkoding av referansen.

I forrige kapittel (3.6) argumenterte jeg for at bruken av subjektsellipser primært henger sammen med:

- (v) Man kan enten bruke en subjektsellipse for å oppnå en semantisk eller pragmatisk effekt.

Eller:

- (vi) Subjektets referanse er så tydelig i sammenhengen at det blir unødvendig å repetere den i synlig syntaks i hver nye setning.

Ellipsene i dette kapitlet kan vanskelig sies å være semantisk/pragmatisk motivert eller økonomiserende. Subjektet nevnes jo eksplisitt likevel. En faktor som kan ha betydning for hvorfor man bruker subjektsellipser sånn vi ser det i eksempla her, er at man får flyt i samtalen. I en løpende samtale ligger replikkene i grenseland mellom respons og ny informasjon hele tida. I eksempel 33 (gjentatt under) ser vi dette:

Gjentakelse av Nota 33 på side 65:

B: hvor var k- dommerene der da?

A: ja # e nei for det b- # ble det dømt i det hele tatt eller?

b: * (uforståelig) * nei

B: nei nei jeg trur han fikk frispark

a: * nei

A: **ja (...) skulle hatt rødt kort han**

Setninga med pro som A ytrer, bekrefter B's forrige utsagn, og den bringer også ny informasjon inn i samtalen. Setninga hadde ikke endra betydning dersom A hadde valgt en fonetisk realisert variant av subjektet i spes, CP (hvis ikke han i tillegg hadde lagt trykk på den). Men det kan virke som ellipsen skaper en slags narrativ flyt. Som vi også har sett tidligere, flettes replikkene til A og B sammen ved at tidligere aktiverte DP-er i konteksten, blir referert til med en ellipse. Det skaper dynamikk og variasjon i samtalen.

Jeg har som nevnt valgt å tolke det sånn at det er en konkret syntaktisk forbindelse mellom pro og kopien av subjektsreferansen i ekstraposisjon. Siden denne konstruksjonstypen er så vanlig, både med et realisert subjekt i spes, CP og pro i spes, CP, er det en mulighet for at det er mønsteret fra disse setningskonstruksjonene som er utgangspunktet for bruken av subjektsellipsene jeg har sett på tidligere i oppgava. I eksempla i dette kapitlet fins en konkret syntaktisk forbindelse mellom pro og subjektskopien, men også her spiller konteksten antakelig en rolle for avkodinga av pro i diskursen. I andre sammenhenger kan konteksten aleine fungere som lisensiering for pro. Når referansen for subjektsellipsen er tydelig nok, kan mønsteret fra denne konstruksjonstypen brukes, bare uten den ekstraponerte kopien.

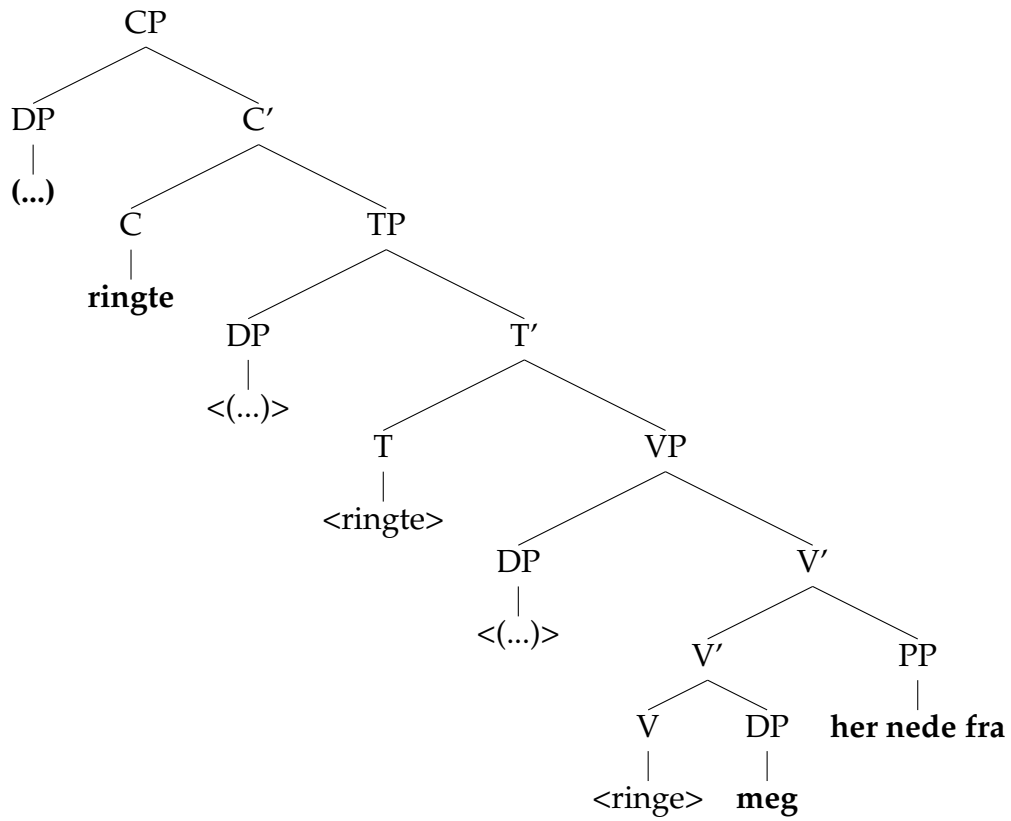
Kapittel 4

Formelle forhold

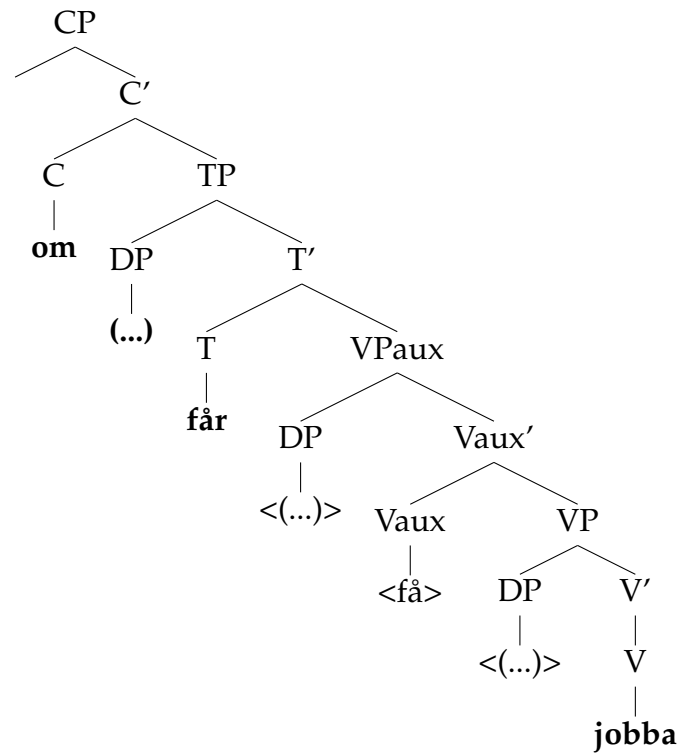
4.1 Syntaks

Dataene i denne oppgava viser at det fins en mulighet for å bruke en subjektsellipse eller *pro* i stedet for et fonetisk realisert subjekt i norsk talespråk. Som jeg har vært inne på tidligere, har vi sett at subjektsellipsene kan ha en forholdsvis vid syntaktisk distribusjon. Dataene viser at vi kan ha subjektsellipser i spes, CP i hovedsetninger (figur 4.1), i spes, TP i undersetninger (figur 4.2) og i spes, TP i interrogativsetninger (figur 4.3¹). I tillegg har jeg funnet en hovedsetning i materialet som har en subjektsellipse i spes, TP og et annet ledd i spes, CP (figur 4.4).

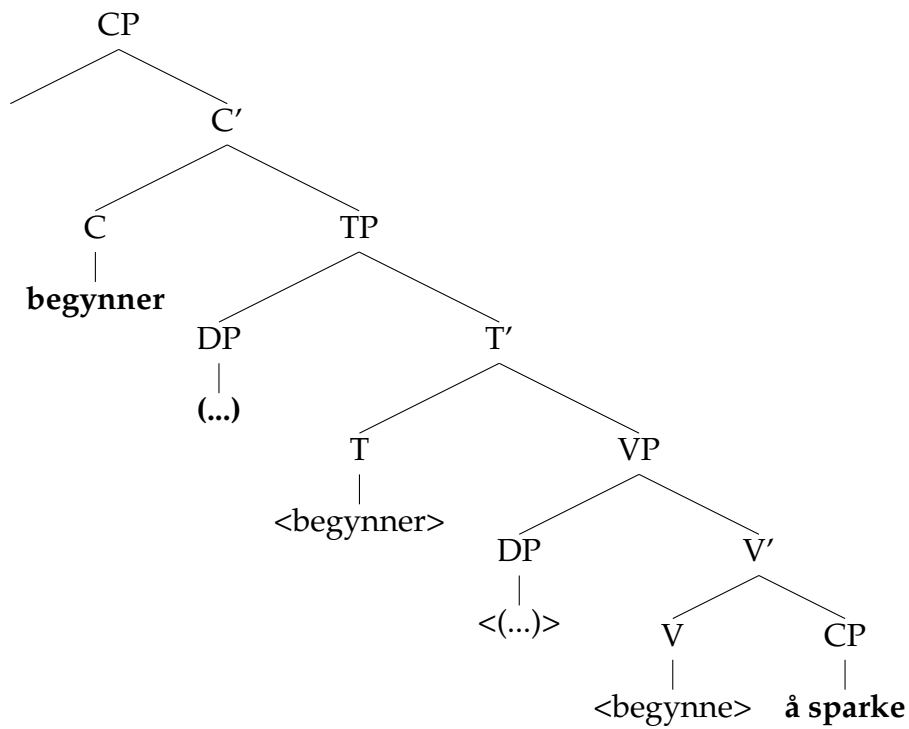
¹Det er også mulig å tenke seg at *pro* står i spes, CP i dette eksemplet, men blant annet på grunn av intonasjonen, tolker jeg det som om denne setninga har vanlig leddstilling for interrogativsetninger.

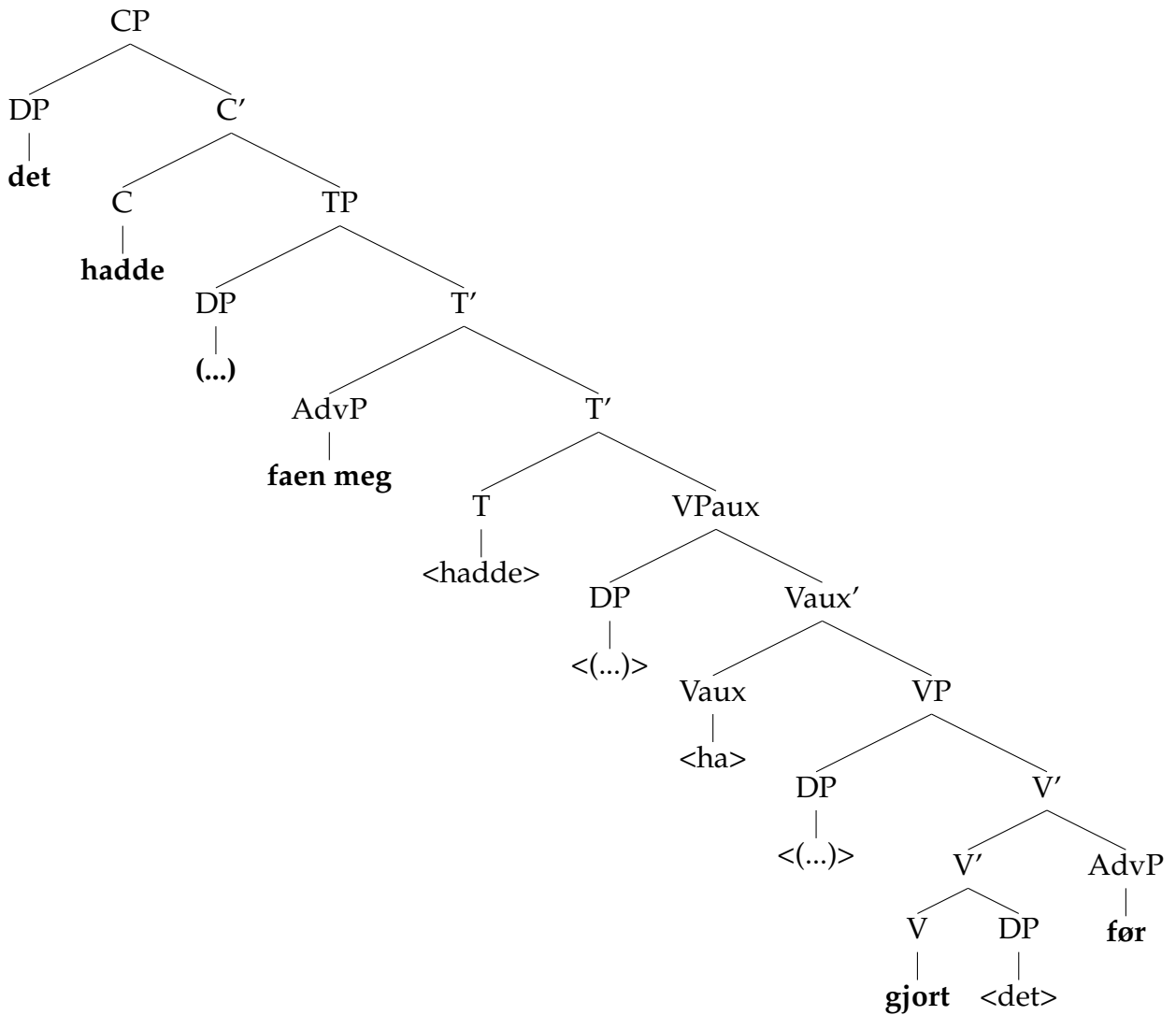
Figur 4.1: Hovedsetning med subjektshellipse i spes, CP. (Eksempel 2 på side 27.)

Figur 4.2: Undersätning med subjektselfipse i spes, TP. (Exempel 9 på side 33.)

Figur 4.3: Interrogativsetning med subjektselfipse i spes, TP. (Exempel 1 på side 27.)

Figur 4.4: Hovedsetning med tematisert objekt og subjektellipse i spes, TP.
(Eksempel 4 på side 31.)

Sjøl om dataene viser at subjektellipsene har en forholdsvis vid distribusjon, er det ikke sånn at ellipsene fritt kan erstatte et fonetisk realisert subjekt. Akkurat hva som styrer den syntaktiske distribusjonen til subjektellipsene i norsk, er vanskelig å avgjøre. Jeg mener at hensynet til avkoding av referansen er en viktig faktor som styrer den syntaktiske plasseringa av ellipsen i setninga.

Som jeg var inne på i teorikapittelet (i avsnitt 2.8) skriver Frascarelli at sjøl i italiensk, som er et pro-drop-språk, er ikke distribusjonen til pro lett å avgrense. Frascarelli diskuterer hvorvidt pros distribusjon kan være styrt av et [+aboutness]-

trekk, og jeg tolker henne som at også i et pro-drop-språk som italiensk, er diskurs viktig for om det er grammatisk å bruke pro. Dette nevnes også i (Sigurðsson og Maling 2006, 30): «As other referential null-arguments, Italian pro is context-linked.» I norsk, som ikke er et pro-drop-språk, blir dette trolig enda viktigere, og synliggjøringa av subjeksreferansen i konteksten blir avgjørende for subjeksellipsens/pros plassering i setninga.

I nøytral setningsstilling i norsk står subjektet i spes, CP i hovedsetninger. Sjøl om jeg ikke har et representativt utvalg av setninger med subjeksellipser, er det neppe tilfeldig at de fleste eksempla i denne oppgava har ellipsen i forfeltet. Det er trolig flere grunner til at subjeksellipsene er hyppigst i spes, CP. For det første er det vanligst å ha subjektet i spes, CP uansett, også når det er fonetisk realisert. (Se bl.a. (Platzack 1998, 97) for statistikk for svensk.) Dessuten kan vi identifisere subjektet i en norsk setning nesten utelukkende på bakgrunn av plassering (Faarlund 1992, 29), og i og med at spes, CP er den mest nøytrale subjektsplassen, vil det være lett å tolke at det er subjektet som er utelatt når denne plassen er tom i PF. Konteksten er avgjørende for å identifisere subjeksreferansen når vi bruker subjeksellipser. For å lette avkodinga av hvilket ledd i setninga som ikke blir uttalt, er det antakelig tryggest å utelate subjektet fra PF når det står på den vanligste subjektsplassen.

I tillegg til å være den mest nøytrale subjektsplassen i hovedsetninger, er spes, CP den plassen i setninga som knytter setninga til kommunikasjonssituasjonen. (Se bl.a. (Faarlund 1992, 85).)

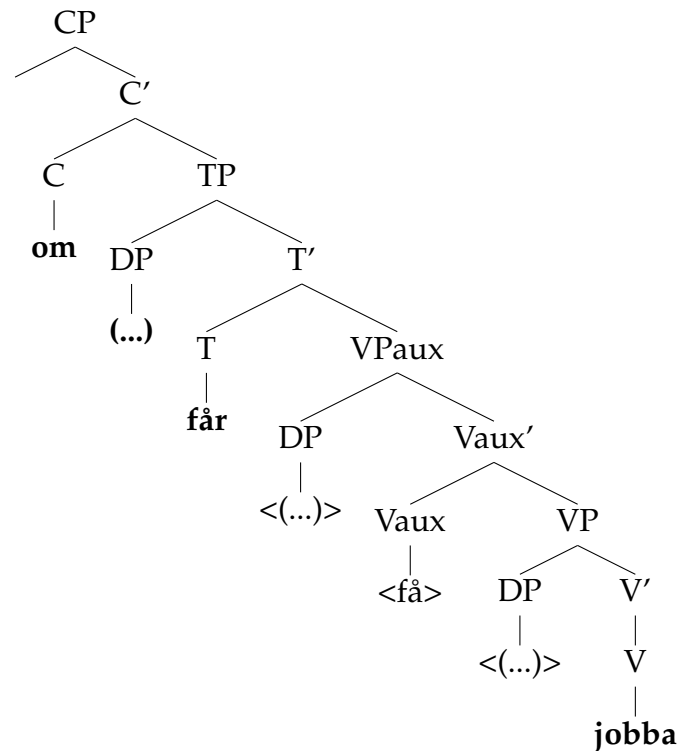
[Den]ne delen av setninga [som kommer først, KS] inneheld «det ein talar om», det som talaren går ut ifrå at tilhøraren veit frå før, det som samtalepartnerane har sams pga. røynsler, inntrykk og kunnskap. Denne delen av setninga inneheld også element som er gjevne i konteksten, element som f.eks. er nemde på eitt eller anna vis føreåt. Normalt inneheld også denne delen av setninga det grammatiske subjektet. (Faarlund 1992, 85)

Det Faarlund skriver her, passer godt sammen med [+aboutness]-vilkåra som jeg har diskutert tidligere i oppgava. Spes, CP har i kraft av blant annet å være temaplassen og være nært knytta til konteksten, en slags ekstrabagasje i forhold til

4.1. Syntaks

diskursen som gjør plassen godt egna for subjektshellipser. Spes, CP er en syntaktisk plass i setninga som kan tilby kontekstuell ekstrainformasjon. I tillegg til denne kontekstuelle ekstrainformasjonen, har spes, CP den fordel at når subjektshellipser er plassert der, blir ellipsen syntaktisk tema i setninga. Men ved å bruke en subjektshellipse i stedet for et fonetisk realisert subjekt i setninga, unngår taleren at subjektet blir direkte pragmatisk tema for setninga. Blant annet i eksempla med ikke-tematisering i 3.2.2 blir det en slags konflikt mellom det å bruke seg sjøl som subjekt, og det å tematisere seg sjøl i sammenheng. Norsk har lineær markering av informasjonsstrukturen, det vil si at den delen av setninga som knytter den til kommunikasjonssituasjonen, kommer først, mens ledd med ny informasjon kommer lengre ut i setninga (op cit, 84-85), og «[...] slike transformasjonar som subjekt- og objektforming, som gjev ledd ein bestemd syntaktisk funksjon og ikkje berre ein bestemd plass, [er] i høg grad med på å gje setninga «rett» informasjonsstruktur» (ibid). Subjektshellipser gir setninga rett informasjonsstruktur uten å måtte tematisere (og på den måten fokusere) subjektet.

I undersetninger er spes, TP den mest nøytrale subjektsplassen. Pro kan stå i spes, TP i undersetninger jf. figur 4.2 på side 71 som er gjentatt her som figur 4.5:

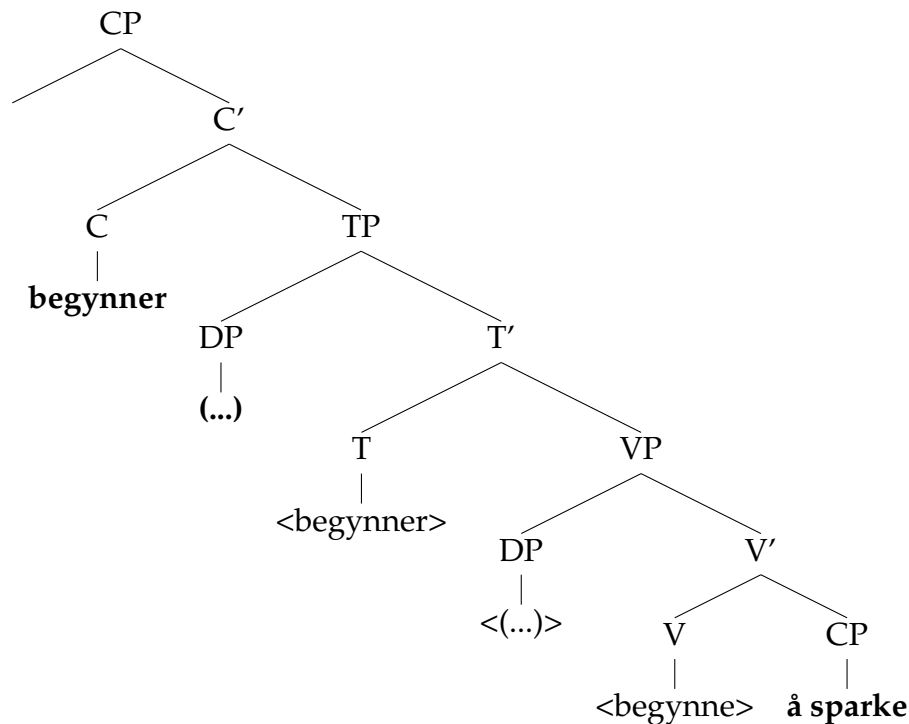
Figur 4.5: *Kopi av figur 4.2. Undersetning med subjektshellipse i spes, TP. (Eksempel 9 på side 33.)*

Det fins mange eksempler i materialet som har denne plasseringa av subjektshellipsen, men denne konstruksjonstypen er ikke like vanlig som konstruksjonene med subjektshellipsen i spes, CP i hovedsetninger. Både når ellipsen står i spes, CP i hovedsetninger og når den står i spes, TP i undersetninger, står den foran det tempusbøyde verbet i setninga. Dette ser ut til å være en viktig faktor for at subjektshellipsen skal tolkes riktig i setninga, men det ser ikke ut til å være et absolutt krav. Argumentet om at den mest nøytrale subjektsplassen er lettest å avkode, gjelder også her. Spes, TP er den mest nøytrale subjektsplassen i undersetninger.

Siden vi tydeligvis kan avgjøre hva som er subjektet i en setning også når ikke subjektet er representert i synlig syntaks, tyder det på at også andre faktorer enn syntaktisk plassering spiller en betydelig rolle når vi identifiserer subjektet i norsk. Konteksten er sjølsagt en av disse faktorene. Subjektshellipsene er mest frekvente på de nøytrale subjektsplassene, men det ser ut til at det er samspillet mellom syntaksen og konteksten som styrer hvor subjektshellipsen kan stå. Som vi har sett,

4.1. Syntaks

kan subjektshellipsen også stå *etter* verbet i interrogativsetninger med tomt forfelt, som vi så i figur 4.3 på side 71, gjentatt her som figur 4.6:

Figur 4.6: Kopi av figur 4.3 på side 71. Interrogativsetning med subjektshellipse i spes, TP. (Eksempel 1 på side 27.)

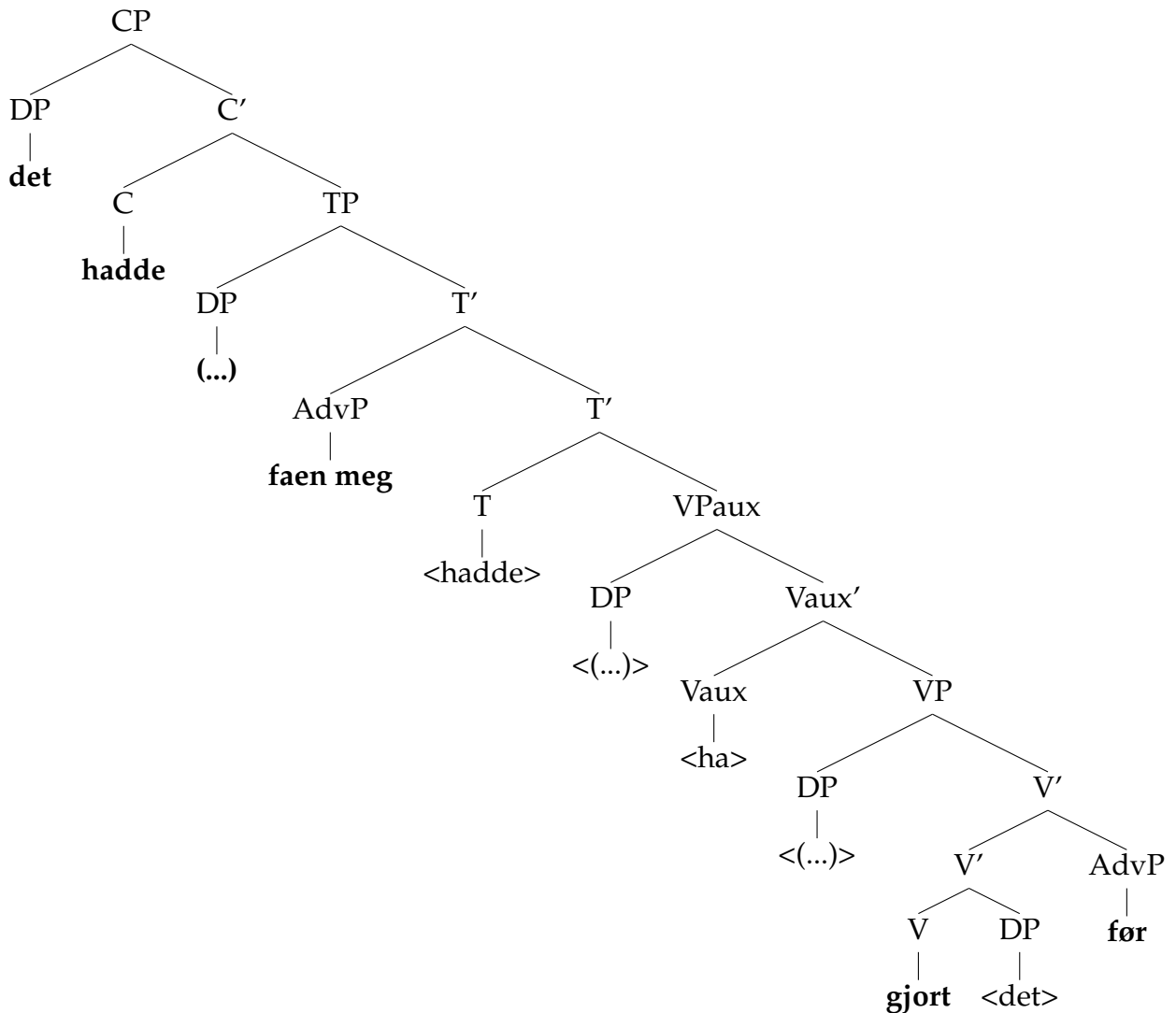
Som jeg skreiv i analysen (avsnitt 3.2.1.2 på side 28), fins det spesielle kontekstuelle forutsetninger for dette eksemplet som gjør det ekstra lett å tolke inn riktig subjeksreferanse. Den ene informantene er gravid, så det er lett å tolke det ufødte barnet som referanse for subjektet. Det at avkodinga av referansen til subjektet er så lett tilgjengelig her, er trolig grunnen til at ellipsens syntaktiske plassering i setninga kan utfordres uten at setninga blir uakseptabel.²

²I (Faarlund 2004, 223) fins følgende eksempel på en subjektløs setning i norrønt:

en um sumarit foeddi hon meybarn. Glúmr spurði hvat heita skyldi
(og om sommeren fødte hun jentebarn. Glum spurte hva (...) hete skulle)

Det kan være en tilfeldighet at nettopp denne konteksten med graviditet/fødsel dukker opp i et eksempel uten eksplisitt nevnt subjekt i norrønt. Samtidig er dette kontekstuelle forhold som nettopp kan egne seg spesielt godt til å kutte subjektet fra PF, fordi subjektet er så fokusert at det er umulig å feiltolke. I denne sammenhengen vil jeg også nevne at Faarlund skriver at norrønt ikke er et vanlig pro-drop-språk, og at når et subjekt ikke uttales, er det gjerne i sammenhenger hvor subjektets referanse er tydelig i konteksten. (op cit: 221) Konteksten til dette eksempelet, gjør det enkelt å avkode

At subjektshellipsenes syntaktiske krav kan fires på dersom de kontekstuelle forutsetningene er optimale, ser vi også i det neste eksempelet, gjentatt her som figur 4.7. Dette eksemplet er en hovedsetning med tematisert objekt i spes, CP og en subjektshellipse i spes, TP.

Figur 4.7: Hovedsetning med tematisert objekt og subjektshellipse i spes, TP.
(Eksempel 4 på side 31.)

Når vi kan tolke dette som en akseptabel setning, er det fordi de kontekstuelle forutsetningene baner vei for å plassere subjektshellipsen/pro i en mer utsatt plass i syntaksen. Med *utsatt* mener jeg altså en plass som i mange andre sammenhenger subjektshellipsen, i likhet med eksempelet i figur 4.6.

4.1. Syntaks

vil oppfattes som uakseptabel. Plasseringa blir ikke uakseptabel her på grunn av de spesielle kontekstuelle forutsetningene. Som jeg skreiv om i 3.2.2, sitter to deltakere i BigBrother og prater stygt om en av de andre deltakerne, og faren for å bli oppdaga er stor. For ikke å bli avslørt, er behovet for å dekke subjektet stort. Under er setninga satt i kontekst:

Utdrag fra BB 4 på side 31:

A: og og hvis du skal skryte av noe # så må du i hvert fall være mann til å stå for det # og liksom e # (...) **skrøt av at e (...) var så jævlig flink til å sykle og og det det hadde (...) faen meg gjort før liksom**

Her er subjektshellipsen brukt to ganger på «sikker» plass først. Den tredje gangen ellipsen brukes, er det mulig å bruke den i spes, TP mens komplementet er tematisert i spes, CP. Denne plasseringa av subjektshellipser er ikke frekvent, og det er trolig en kontekstuell forutsetning at all tvil om hvem som er subjektsreferansen, må skuffes til side før ellipsen kan plasseres her. (Nygård 2004, 149) skriver at «Prinsippet om pragmatisk synliggjøring sier at elementer kan utelates dersom de er synliggjort i konteksten.» Jeg mener at *graden* av pragmatisk synliggjøring er avgjørende for ellipsens plassering i syntaksen. Jo mer opplagt referansen til subjektet er, jo mer vågal kan plasseringa av ellipsen være. Dette kan koples til det nevnte [+aboutness]-trekket som jeg har vært inne på flere ganger tidligere. I denne sammenhengen kan vi si at *graden* av *aboutness* har en syntaktisk «effekt», nemlig at subjektshellipsen/pro kan stå på en plass som i andre sammenhenger ikke ville vært akseptabel. Men igjen vil jeg påpeke at *aboutness* vanskelig kan sies å være et *syntaktisk* trekk i norsk, siden det så tydelig er sterkt avhengig av konteksten, og dermed må være CP-eksternt.

Jeg vil oppsummere den syntaktiske distribusjonen til subjektshellipser som følger: Subjektshellipsene må stå foran det finitte verbet i hoved- og undersetninger. I interrogativsetninger med tomt forfelt kan subjektshellipsen stå i spes, TP. Under spesielle kontekstuelle forhold kan det være akseptabelt å sette ellipsen i spes, TP i en hovedsetning når et annet ledd er tematisert i spes, CP. Da er de kontekstuelle forutsetningene så spesielle at plasseringa trolig bare kan sies å være *akseptabel* i

kontekst, men plasseringa er antakelig ikke *grammatisk*.

Endelig er det én faktor til som også må nevnes i forbindelse med subjektshellip-senes plassering i setninga. Mange av setningene med subjektshellipser, innledes med *ja, jo* eller *nei*. Det kan virke som spes, CP lettere kan fylles med en subjektshellipse når det fins et sånt «støtteord» foran. Se blant annet eksempel 1, 2, 3 og 7. Dette er interessant i forbindelse med subjektshellipset fordi det kan virke som behovet for å ha et fonetisk realisert «ledd» foran verbalet, er stort (V2), men at dette «leddet» ikke nødvendigvis alltid må være CP-internt.

4.2 Semantikk

Gjennom hele oppgava har jeg diskutert hva slags status vi skal gi subjektshellip-sene som dataene her viser. Jeg har drøfta om vi kan si at ellipsene egentlig bare er en mulighet for å kutte subjektet fra fonetisk form, eller om vi kan anta at det fins et grammatisk subjekt (*pro*) i dypstrukturen til setningskonstruksjonene. Dersom vi antar at det fins et *pro* i norsk, mener jeg vi må argumentere for at *pro* oppfører seg på samme måten som en fonetisk realisert DP, som altså mottar verbets eksterne rolle, sjekker kasustrekk og sørger for at subjektshellipset blir oppfylt. Dette blir i så fall grunnen til å si at det fins et *pro* i norsk. *Pro* er et usynlig pronomen som settes inn i syntaksen blant annet for å motta verbets eksterne rolle når subjektet ikke realiseres fonetisk. Hvis *pro* som subjekt i dypstrukturen først og fremst er semantisk motivert, kan vi regne med at *pro* *ikke* settes inn når verbet ikke deler ut eksternt argument. Ellers kan vi si at det fins en ekspletiv variant av *pro* også, som settes inn i syntaksen blant annet for å dekke subjektshellipset.

Dersom vi aksepterer *pro* som en del av norsk syntaks, betyr det at vi aksepterer at norsk har en form for *pro*-drop som genereres tidlig inn i syntaksen, i motsetning til at subjektshellip-sene i norsk handler om en stryking av et underforstått subjekt rett før spell-out.

Det at subjektshellipser opptrer på ulike plasser i setninga, taler for at ellipsen - eller altså *pro* - basegenereres lavt i treet, antakelig i V-domenet, for så å flytte

oppover som en vanlig subjekts-DP.

4.3 Referanse

I dette kapitlet vil jeg se litt på hva slags prinsipper som ligger til grunn for at vi tolker inn riktig referanse i subjektet når vi bruker subjektsellipser/pro. Rammene for både plassering, form og innhold av subjekt i norsk er strenge i forhold til språk som markerer setningsfunksjon og informasjonsstruktur på andre måter. I tillegg er subjektet i norsk helst bærer av kjent informasjon. Disse vilkåra gjør at referansen til og plasseringa av subjektet i norsk som regel er åpenbar, og det er derfor nærliggende å tenke seg at dette er viktige elementer for at subjektet ikke alltid trenger å uttrykkes fonetisk.

Siden subjektsellipsene ikke er en del av den synlige syntaksen, setter det andre krav til samtaledeltakerne enn når man bruker et fonetisk realisert subjekt. Uakseptabel bruk av subjektsellipser vil være når taleren og tilhøreren ikke har like forutsetninger for å identifisere ellipsens referanse, og som vi har sett er det dette som setter krav til åssen ellipsene kan brukes og plasseres. Bruken av subjektsellipser i norsk talespråk gjør subjektsreferansen implisitt. Siden det likevel er uproblematisk å avkode subjektets referanse, tyder det på at grammatikken vår håndterer dette greit. Én faktor som bidrar til at vi kan tolke inn riktig referanse i subjektsellipsene, er *aktualitet*.

Det som ligg lengst framme i medvettet hos talaren, har stor grad av aktualitet.

Dersom talaren også vil gjere mottakaren spesielt merksam på det, har det enda større grad av aktualitet. Jo høgre grad av aktualitet eit ledd har, jo større sjanse har det for å bli tematisert. (Faarlund 1992, 101)

Vi har sett at det er vanligst å tematisere en subjektsellipse ved å plassere den i spes, CP. Ellipsens referanse har så høy grad av aktualitet at det ikke er nødvendig å gjenta den i synlig syntaks. Når et ledd har så høy grad av aktualitet, er det gjerne fordi det er et bakgrunnsledd. Som (Faarlund 1992, 88) skriver: «Det er nettopp eit kjenneteikn

på bakgrunnsledd at dei ofte kan vere uttrykte som proformer, eller vere *utelatne*.» (Min kursivering.) Ellipsene er ofte typiske bakgrunnsledd. Når eksempla i denne oppgava virker helt umarkert i talesituasjonen, er det fordi referansen til subjektet er helt udiskutabel i konteksten.

Empati er antakelig også en viktig faktor for at det er mulig å bruke subjektsellipser i norsk talespråk. «Empatiprinsippet har f.eks. til resultat at eit pronomen i fyrste person - altså talaren sjølv - oftare er subjekt enn eit anna pronomen.» (op cit, 44)

Kapittel 5

Oppsummering og konklusjon

I denne oppgava har jeg analysert en rekke setninger med subjektsellipser. Elliptiske konstruksjoner har tradisjonelt blitt regna som setninger som mangler noe for å bli fullverdige setninger, men etter å ha analysert bruken av subjektsellipser, vil jeg si at den oppfatninga ikke kan være riktig. Dataene mine viser at subjektsellipser er regelmessige og meningsfulle i talespråket.

Jeg har prøvd å finne ut om det kan hevdes at det ligger et usynlig pronomen *pro* bak disse ellipsene. Gjennom hele oppgava har jeg argumentert for og imot et eventuelt grammatisk subjekt i dypstrukturen. Det er vanskelig å konkludere med ett av disse synspunktene etter denne analysen. Det fins gode argumenter for å regne med et *pro* i norsk talespråk, men argumentene mot *pro* er også overbevisende. For å ta stilling til om subjektsellipsene inneholder *pro* eller ikke, må vi kunne redegjøre for hva *pro* egentlig skal være. Det er fullt mulig å kalle dette fenomenet for *pro*, men da må vi kunne si hva *pro* i norsk egentlig skal bety. Å bruke *pro*-begrepet på samme måte som det gjøres i *pro-drop*-språk, er ikke tilfredsstillende. Vi må komme fram til en definisjon av hva *pro* egentlig skal bety for norsk. For å komme fram til det, må vi gjøre en større undersøkelse av (subjekts)ellipser og prøve å finne ut hva det egentlig er vi skal definere *pro* som. Litt av problemet mitt i denne oppgava er at jeg mangler et teoretisk rammeverk å analysere subjektsellipsene i, fordi det teoretiske rammeverket for norsk grammatikk ikke tar høyde for at dette fenomenet faktisk

eksisterer.

Analysen min viser at subjektshellipser kan ha et overraskende stort bruksområde i norsk talespråk. Vi kan oppsummere med at det i utgangspunktet dreier seg om tre ulike bruksområder for å utelate subjektet fonetisk:

1. referansen er sensitiv
2. referansen er underordna/ikke viktig
3. referansen er åpenbar

I eksempla som kommer innunder det første punktet, mener jeg det er gode grunner til å si at ellipsen inneholder et usynlig pronomen. Bakgrunnen for det er at vi i disse eksempla kan si at ellipsen uttrykker noe i setninga som ikke hadde vært uttrykt uten pro. Vi har sett at man kan bruke pro til å uttrykke informasjon som man bare ønsker skal komme implisitt til uttrykk. Hvis man velger å bruke pro i forfeltet i en setning, kan man bevisst unngå å tematisere et ledd i setninga, noe vi har sett kan være et effektivt, og til tider nødvendig, hjelpemiddel i en kommunikasjonssituasjon.

I eksempla som kommer under punkt to og tre over, er jeg mer usikker på om jeg vil si at ellipsen er fylt med et usynlig pronomen. Det er vanskelig å si noe om hvor et klart skille skulle gått mellom en ellipse med og uten pro. Hvis vi sier at eksempla i punkt én dreier seg om pro, mens eksempla i punkt tre bare dreier seg om stryking av subjektet rett før spell-out fordi det er overtydelig i konteksten, befinner punkt to seg antakelig et sted midt mellom. Jeg er ikke i stand til å konkludere eksakt med hvor dette skillet går her. Det hadde vært interessant å undersøke disse eksempla i sammenheng med andre elliptiske konstruksjoner i talespråket. For eksempel kunne det vært interessant å sammenlikne subjektshellipser med konstruksjoner som mangler både subjekt og finitt verbal i den fonetiske komponenten, som for eksempel «(...) (...) *det som er meninga?*» (BB dag 41). (På siste side i oppgava har jeg skrevet ned noen forslag til hvordan subjektshellipser kan undersøkes videre.)

Alle eksempla med subjektshellipser som jeg har sett på, kunne hatt et fonetisk realisert subjekt i stedet for en ellipse. Det fins ingen setninger i norsk hvor det bare er grammatisk med subjektshellipser/pro, men i noen eksempler kan det være

vanskelig å uttrykke det samme med et fonetisk realisert subjekt i stedet for (eventuelt) pro. Jeg stilte innledningsvis også spørsmålet om når vi *ikke* kan bruke subjektsellipser/pro. Uakseptabel bruk av subjektsellipser vil være når taleren og tilhøreren ikke har like forutsetninger for å tolke subjektsellipsens referanse. I de tilfellene vil ikke referansen til ellipsen være godt nok forankra i konteksten.

Analysen min har vist at bruken av subjektsellipser handler om et fonetisk, men ikke syntaktisk brudd på subjektskravet. Jeg vil støtte meg til Åfarli og hevde at subjektskravet trolig er universelt, men jeg vil hevde at subjektskravet egentlig handler om å etablere en tolkbar subjektsreferanse. Pro har alltid klar referanse.

Tradisjonelt er det vanlig å si at norsk har et krav om å uttrykke subjektet fonetisk i finite setninger. Men som vi har sett i denne oppgava, er heller ikke dette et absolutt krav i alle sammenhenger.

Bibliografi

- (Adger 2003) Adger, David. 2003. *Core syntax. A minimalist approach*. Oxford; Oxford University Press.
- (Bouchard 1995) Bouchard, Dennis. 1995. *The semantics of syntax. A Minimalist Approach to Grammar*. Chicago; University of Chicago Press.
- (Chomsky 1965) Chomsky, Noam. 1965. *Aspects of the theory of syntax*. Cambridge, Massachusetts; M.I.T. Press.
- (Chomsky 1971) Chomsky, Noam. 1971. (Red. J.P.B. Allen og Paul van Buren) *Chomsky: Selected Readings*. London; Oxford University Press.
- (Chomsky og Lasnik 1995) Chomsky, Noam og Howard Lasnik. 1995. «The Theory of Principles and Parameters». I *The Minimalist Program*, 13-127. Cambridge, Massachusetts; MIT Press. [Opprinnelig publisert (1993) i *Syntax: An International Handbook of Contemporary Research*, red. Joachim Jacobs, Arnim von Stechow, Wolfgang Sternefeld og Theo Vennemann. Berlin; Walter de Gruyter.]
- (Faarlund 1992) Faarlund, Jan Terje. 1992. *Norsk syntaks i funksjonelt perspektiv*. Oslo; Universitetsforlaget.

BIBLIOGRAFI

- (Faarlund 2004) Faarlund, Jan Terje. 2004. *The Syntax of Old Norse*. New York; Oxford University Press.
- (Faarlund 2005) Faarlund, Jan Terje. 2005. *Revolusjon i lingvistikken. Noam Chomskys språkteori*. Oslo; Samlaget.
- (Frascarelli 2007) Frascairelli, Mara. 2007. «Subjects, topics and the interpretation of referential pro. An interface approach to the linking of (null) pronouns». *Natural Language and Linguistic Theory* 25, 691-734.
- (Haegeman 1994) Haegeman, Liliane. 1994. *Introduction to Government and Binding Theory*. 2nd edition. Oxford; Blackwell.
- (Haegeman og Ihsane 1999) Haegeman, Liliane og Tabea Ihsane. 1999. «Subject ellipsis in embedded sentences in English». *English Language and Linguistics* 3, 117-145.
- (Hanssen & al. 1978) Hanssen, E., T. Hoel, E.H. Jahr, O. Rekdal og G. Wiggen. 1978. *Oslomål. Prosjektbeskrivelse og syntaktisk analyse av oslomål med henblikk på sosiale skilnader*. Talemålsundersøkelsen i Oslo (TAUS). Skrift nummer 6. Hovedrapport. Oslo; Novus.
- (Holmberg og Platzack 1995) Holmberg, Anders og Christer Platzack. 1995. *The Role of Inflection In Scandinavian Syntax*. New York; Oxford University Press.
- (Johns 2004) Johns, Christopher. 2004. «Null subjects and the EPP: towards a unified account of pro-drop». Upublisert manuskript, Durham. <http://ling.auf.net/lingBuzz/000373>
- (Marantz 1984) Marantz, Alec. (1984). *On the Nature of Grammatical Relations*. Cambridge, Massachusetts; M.I.T. Press.

- (McCloskey 1997) McCloskey, Jim. 1997. «Subjecthood and subject positions». I *Elements of Grammar*, red. Liliane Haegeman, 197-235. Dordrecht; Kluwer Academic Publishers.
- (Merchant 2007) Merchant, Jason. 2007. *Three kinds of ellipsis: Syntactic, semantic, pragmatic?* Prepared for Erniefest, 4.-5. oktober 2008, Rutgers.
- (NRG) Faarlund, Jan Terje, Svein Lie og Kjell Ivar Vannebo. 1997. *Norsk referansegrammatikk*. Oslo; Universitetsforlaget.
- (Nygård 2004) Nygård, Mari. 2004. *Talespråkssyntaks. En analyse av elliptiske konstruksjoner i talespråk*. Hovedoppgave, NTNU, Trondheim.
- (Nygård & al. 2008) Nygård, Mari, Kristin M. Eide og Tor A. Åfarli «Ellipsens syntaktiske struktur». I *Språk i Oslo*, red. Janne Bondi Johannessen og Kristin Hagen, 172-183. Oslo; Novus.
- (Platzack 1998) Platzack, Christer. 1998. *Svenskans inre grammatik - det minimalistiska programmet. En introduktion till modern generativ grammatik*. Lund; Studentlitteratur.
- (Platzack 2007) Platzack, Christer. *Den fantastiska grammatiken. En introduktion till modern generativ grammatik*. Upublisert manuskript, versjon 3.1., 2.2.2007. (Kapittel 1-6. I alle kapitlene begynner sidetallet på 1, så jeg refererer til nummer på kapitlet også.)
- (Radford 1981) Radford, Andrew. 1981. *Transformational Syntax. A Student's Guide to Chomsky's Extended Standard Theory*. London; Cambridge University Press.

BIBLIOGRAFI

- (Rizzi 1986) Rizzi, Luigi. 1986. «Null objects in Italian and the theory of *pro*». *Linguistic Inquiry* 17, 501-557.
- (Safir 1985) Safir, Ken. 1985. «Missing subjects in German». I *Studies in German Grammar*, red. J. Toman. Dordrecht; Foris.
- (Sigurðsson og Maling 2006) Sigurðsson, Halldór Ármann og Joan Maling. 2006. «Argument drop and the Empty Left Edge Condition (ELEC)». Upublisert manuskript, Lund og Brandeis. <http://ling.auf.net/lingBuzz/000313>
- (Stainton 2006) Stainton, Robert J. 2006. *Words and thoughts: Subsentences, ellipsis, and the philosophy of language*. Oxford; Oxford University Press.
- (Svennevig 2001) Svennevig, Jan. 2001. *Språklig samhandling. Innføring i kommunikasjonsteori og diskursanalyse*. Oslo; LNU.
- (Søfteland 2007) Søfteland, Åshild. 2007. *Setningar som argument i norrønt og moderne norsk*. Masteroppgave, Universitetet i Oslo.
- (Åfarli 2000) Åfarli, Tor A. 2000. «Grammatikk og grammatisk struktur». Kapittel 1 i *Grammatikk - kultur eller natur?* Oslo; Samlaget.
- (Åfarli 2002) Åfarli, Tor A. 2002. «*Det er bra å snø». I *Mons* 9. *Utovalgte artikler fra Det niende møtet om norsk språk i Oslo 2001*, red. Inger Moen, Hanne Gram Simonsen, Arne Torp og Kjell Ivar Vannebo, 244-255. Oslo; Novus.
- (Åfarli og Eide 2003) Åfarli, Tor A. og Kristin Eide. 2003. *Norsk generativ syntaks*. Oslo; Novus.

Korpus

Norsk talespråkskorpus - Oslodelen, Tekstlaboratoriet, ILN, Universitetet i Oslo.

<http://www.tekstlab.uio.no/nota/oslo/index.html>

BigBrother-korpuset, Tekstlaboratoriet, ILN, Universitetet i Oslo.

<http://www.tekstlab.uio.no/nota/bigbrother/>

Forslag til videre forskning

- Kartlegge og sammenligne subjektshellipser i norsk med subjektshellipser i svensk og dansk.
- Kartlegge og sammenligne subjektshellipser i norsk med subjektshellipser i norrønt. Finnes det variasjon over bruken av subjektshellipser i norrøne skrifter. Ulike forfattere - ulik bruk?
- Kvantitativ undersøkelse av subjektshellipser i et avgrensa, representativt talemålsmateriale.
- Subjektshellipser i skrift. Er det samme bruk som i tale? Er det noen områder som ikke brukes i skrift eller ikke i tale?
- Sammenligne subjektshellipser/pro med andre elliptiske konstruksjoner i norsk talemål. For eksempel når både subjektet og verbalet mangler i en setning.